

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie: Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De burgerlijke aansprakelijkheid der onderwijzers, zoals die voortvloeit uit artikel 1384, alinea 4- van het Burgerlijk Wetboek

I. Terminologie.

1. De term « onderwijzer » (« instituteur »), zoals hij voorkomt in artikel 1384 van ons Burgerlijk Wetboek, dient niet beperkt te worden tot de dragers van het diploma uitgereikt door de lagere normaalscholen. Ook regenten, licentiaten en doctors, voor zover zij tenminste aan een onderwijsinstelling als directeur, lesgever of surveillant verbonden zijn, worden beschouwd als « onderwijzers » naar de geest van de wet. Sommige rechtsgeleerden verklaren dat zelfs de hogeschoolprofessoren onderworpen zijn aan het regime van artikel 1384 (1). Deze wettekst is nog van toepassing op een reeks personen die op een of andere manier een vorm van onderwijs verstrekken of een functie uitoefenen die met het geven van dit onderwijs nauw verwant is: directeurs en onderrichters in een vlieg- of automobielschool, instellingshoofd en leerkrachten in een tehuis voor jeugdige landlopers zijn also te beschouwen als onderwijzers (2). Froebel-onderwijzeressen vallen nu ook onder de bepaling van artikel 1384, sinds de idee der *bewaar*-school voorbijgestreefd is. Ook in de kindertuinen wordt heden ten dage een vorm van onderwijs verstrekt: de kinderen leren er naaien, tekenen en schilderen, zij moeten kleine gedichten memoriseren.

De term « onderwijzers », begrepen naar de zin der wet, heeft in hoofdzaak zijn etymologische betekenis behouden (3). Er weze opgemerkt dat in de laatste uitgave van een Frans standaardwerk over burgerlijke aansprakelijkheid de term « onderwijzer » vervangen werd door « professeur » (4).

II. Grondslag der verantwoordelijkheid. — Aansprakelijkheid voor meerderjarigen.

2. Het aansprakelijkheidsprincipe dat de wet vastlegt in artikel 1384, alinea 4, wordt vaak gegrondvest op een delegatie van de ouderlijke macht. Deze verklaring vindt men weer in rechtspraak en rechtsleer, alsook in de voorbereidende werken der wet (5).

3. Hieruit volgt — meen ik — dat de leerkrachten niet aansprakelijk zijn voor de schade veroorzaakt door hun meerderjarige leerlingen (6). Meerdere

rechtsgeleerden, alsmede een Frans arrest van 1926, zijn het hiermee niet eens (7). Zij steunen vooral op het feit dat artikel 1384, in zijn alinea 4, geen gewag maakt van minder- of meerderjarigheid. Daarenboven, redeneren sommigen verder, zijn de artikelen 1384-1386 uitzonderingsbepalingen (8), dus van strikte interpretatie. Om verschillende redenen kan ik mij bij deze argumenten niet aansluiten.

3bis. Vooreerst stelt men vast dat rechtsleer (9) en rechtspraak (10) bij het beoordelen der schuld in hoofdte van de onderwijzer rekening houden met de ouderdom der leerlingen. Het vermoeden van de fout die door de leerkracht werd begaan wordt kleiner naarmate het vermoeden van groeiend oordeel des onderscheids vanwege de leerlingen groter wordt. Ons burgerlijk recht heeft een ouderdom voorzien waarop de mens vermoed wordt voor zichzelf te kunnen instaan: eenentwintig jaar, de « meerderjarigheid ». Het oordeel des onderscheids wordt geacht volledig te zijn. De rechtsgeleerden die voorstaan dat men aansprakelijk blijft, ook voor meerderjarige leerlingen, zeggen niet waarop dit schuldvermoeden dient gefundeerd te worden; de delegatie der ouderlijke macht kan men niet langer weerhouden. Dit is zodanig waar dat de Italiaanse jurist *Chironi*, die nochtans voorstander is van een verantwoordelijkheid zonder aanzien van ouderdom, het principe der delegatie van ouderlijke macht verwerpt (11), zelfs waar het gaat over minderjarigen, dit om niet in tegenstrijd met zichzelf te komen (12).

3ter. In de tweede plaats bemerk ik dat in voorbereidende werken der wet — die de kwestie overigens niet expliciet beslechten — het woord « kinderen » gebruikt wordt: « ... la loi leur délègue une portion d'autorité suffisante pour retenir les enfants... qui sont sous leur direction...; c'est qu'ils doivent à ces enfants... de bonnes instructions et de bons exemples... » (13).

Ook latere juristen, ondermeer sommigen die elders nochtans verklaren dat geen onderscheid dient gemaakt te worden tussen minder- en meerderjarigen, zien in de leerlingen der onderwijzers « kinderen » of « jongelui »: « La loi désigne ici sous le nom d'insti-

tuteurs, toutes les personnes chargées, d'une manière permanente, de l'éducation ou de la surveillance d'enfants ou de jeunes gens.» (14)

Ongeveer in dezelfde zin: «On entend ici par instituteur toute personne chargée... à quelque titre que ce soit, de l'éducation ou de la surveillance d'enfants ou de jeunes gens.» (15) En nog «Le terme instituteur... signifie tous ceux qui... sont chargés de l'instruction, de l'éducation, de l'enseignement, de la surveillance de l'enfance et de la jeunesse.» (16)

3quater. Een derde argument nu, ontleend aan mijn eigen werkkring. De huidige rechtsleer en rechtspraak verklaren unaniem dat men aan twee voorwaarden moet voldoen wil men als onderwijzer beschouwd worden: men moet een of ander onderricht verstrekken en dit onderricht moet gepaard gaan met een verplichting van toezicht (17). Welnu, ik ben lesgever in het avondonderwijs. Velen mijner leerlingen zijn ouder dan ikzelf. De «deken» is een dame van vijftig jaar. Kan men redelijkerwijze veronderstellen dat ik zou belast zijn met toezicht over iemand die mijn moeder zou kunnen zijn?

3quinquies. Uiteindelijk blijft er een arrest van het Hof van Angers dat de voorstanders van aansprakelijkheid zonder leeftijdsgrens bij mijn weten niet vermelden. Het bepaalt dat professoren aan de universiteit geen «onderwijzers» zijn in de wettelijke zin van het woord: hun studenten zijn immers eenvoudige toehoorders («auditeurs») die mogen komen en gaan zoals het hen goeddunkt (18). Er wordt niet gezegd of het meerderjarige of minderjarige studenten gold. Dit heeft echter geen belang. Betrof het meerderjarigen, dan wordt mijn mening gestaafd, ging het daarentegen over minderjarigen, dan denk ik — a fortiori — te mogen besluiten dat normale, volwassen meerderjarigen zeker het recht hebben te komen en te gaan zoals het hun lust.

3sexies. De conclusie lijkt mij de volgende: «onderwijzers» van meerderjarige leerlingen kunnen desgevallend enkel gedagvaard worden op grond van de artikelen 1382 en 1383. Het praktisch belang hiervan is dat de bewijslast niet langer op de onderwijzer rust.

III. Voorwaarden ener aansprakelijkheid der onderwijzers bij toepassing van artikel 1384, alinea 4.

4. Opdat artikel 1384 van toepassing weze is het bewijs vereist van een voorafgaande fout, begaan door een der leerlingen waarvoor de onderwijzer moest instaan (19). Voorbeelden van dergelijke fouten vindt men terug in de rechtspraak (20). Zo begaat bijvoorbeeld een fout, het oudere meisje, bezig met naaien op een speelplaats, dat, om de jongere kinderen te verwijderen die zich rond haar verdrongen, één hiervan met de hand waarin zich een naald bevindt, een slag in het oog toebrengt (21).

5. Verder moet de schade berokkend worden aan een derde, dat wil zeggen aan een ander persoon (meestal een leerling) dan deze die de fout beging (22). Voor een leed dat de leerling aan zichzelf veroorzaakt zou de onderwijzer slechts gehouden zijn op grond van de artikelen 1382 en 1383. Het wettelijk schuldvermoeden weegt dan niet langer op hem.

6. Uiteindelijk wordt de aansprakelijkheid van de onderwijzer beperkt tot de tijdspanne gedurende de-

welke de leerlingen effectief onder zijn toezicht staan (23). Hier raken wij aan het voornaamste en meest omstreden element der kwestie: het probleem «toezicht». Voornaam, omdat er een wettelijk vermoeden bestaat krachtens hetwelk — zo er zich een ongeval voordoet — dit toezicht onvoldoende was. Belangrijk ook omdat dit vermoeden «*juris tantum*» is: men kan het omverwerpen door te bewijzen dat men vrij is van elk verwijt. Volgens welke criteria dit toezicht beoordeeld wordt onderzoeken wij hieronder.

IV. De onderscheiden factoren die de modaliteiten van het toezicht bepalen.

A. Objectieve factoren.

a) De aanwezigheid van de onderwijzer.

7. De onderwijzer, belast met toezicht moet aanwezig zijn, dat wil zeggen, hij moet voortdurend door de leerlingen gezien worden. Zo beschikt de rechtspraak vrijwel unaniem.

Een leraar die, tijdens een schoolreis, plaats neemt in een drankhuis, gelegen op amper tachtig meter van de spelende kinderen, verzekert geen afdoend toezicht. Het ongeval dat een oog kostte aan een der leerlingen ware misschien niet gebeurd indien de onderwijzer zich niet verwijderd had: «...la seule présence de l'instituteur pouvait avoir un effet salutaire et empêcher un jeu dangereux.» (24)

Zo komt ook hij aan zijn plicht van toezicht te kort die zich verbergt achter een deur om alzo de kinderen onopgemerkt gade te slaan. De tegenwoordigheid alleen van de onderwijzer zou wellicht volstaan hebben om de noodlottige worp met een steen te beletten, meende de kinderrechtter van Bergen (25).

Een vonnis van de burgerlijke rechtbank van Bergen betoont zich inschikkelijker. Een onderwijzeres verwijderde zich een ogenblik om zich naar de keuken te begeven. Zij nam hier een geneesmiddel en vanuit dit lokaal was het haar mogelijk de spelende leerlingen in het oog te houden. In die voorwaarden, en rekening houdend met de door haar aangehaalde reden, mag men aan de onderwijzeres haar kortstondige verwijdering niet ten euvel duiden zegt de rechter (26). (Die zienswijze wordt wel impliciet bevestigd door de kinderrechtter van Bergen als deze zegt dat de onderwijzer die zich achter een deur verborgen had geen enkele geldige reden voor zijn afwezigheid kon aanhalen (27).) Eigenaardig genoeg oordeelde de rechtbank verder «que même présente dans la cour, la défenderesse aurait vraisemblablement été impuissante à l'empêcher...» (28) («l'» = «le triste accident»). Een dergelijke verklaring miskent het principe van artikel 1384 dat de bewijslast juist op de onderwijzer legt.

b) De ouderdom der leerlingen.

8. Het min of meer scherp karakter van het toezicht is in rechtstreekse verhouding met de ouderdom der leerlingen. Zo mag men van een normaal kind van veertien jaar verwachten dat het zich rekenenschap geeft van het gevaar dat verbonden is aan zekere oefeningen (29).

Een onderwijzeres begaat ontegensprekelijk een fout als zij toelaat dat kinderen (30) naar mekaar met zand gooien. Wanneer zij veroorlooft dat een of ander spel beoefend wordt, moet zij steeds rekening houden met het gemis aan vooruitziendheid eigen aan

de jeugdige ouderdom van de haar toevertrouwde kinderen ⁽³¹⁾.

De surveillant van een slaapzaal moet redelijkerwijze niet veronderstellen dat vijftienjarigen zullen veinzen te slapen om zich achteraf aan een brutaal, dwaas en gevaarlijk spel over te geven ⁽³²⁾.

In de voorgaande gevallen ging het over een vorm van «oordeel des onderscheids» dat men al of niet gerechtigd is van kinderen te verwachten. Een arrest van Gent stelt vast dat met de ouderdom ook de handigheid en het begrip van zelfbehoud steviger vormen aannemen ⁽³³⁾.

De rechtspraak is dus op dit punt definitief gevestigd. Terecht laken *Pirson* en *Deville* een uitspraak van Namen ⁽³⁴⁾ die geen rekening houdt met het feit dat de onderwijzer het toezicht had — tijdens een wandeling — over leerlingen uit de hoogste twee klassen der humaniora ⁽³⁵⁾. Dit vonnis is ouder dan de hoger vermelde beslissingen. Derhalve doet het geen afbreuk aan de huidige unanimiteit der rechtspraak: bij het beoordelen der aansprakelijkheid der onderwijzers dient rekening gehouden met de ouderdom der leerlingen. Hun doorzicht rijpt, hun behendigheid wordt groter ⁽³⁶⁾.

c) Het aantal te bewaken leerlingen.

9. In 1804 hield de onderwijzer vaak toezicht over een beperkt aantal leerlingen. Zo blijkt bijvoorbeeld uit een verslag aan de prefekt dat in het begin der negentiende eeuw de meeste lagere scholen op het platteland slechts in de winter open waren. De overige hadden trouwens in de zomer bijna geen leerlingen ⁽³⁷⁾. In Frankrijk was de toestand dezelfde ⁽³⁸⁾. In het middelbaar onderwijs werden slechts de lessen van tekenen druk bezocht. Vervolgens kwamen die van latijn en fisika. Voor de overige vakken waren er gewoonlijk slechts weinig leerlingen ⁽³⁹⁾.

In 1960 zijn in onze athenea en kolleges klassen van meer dan dertig leerlingen geen uitzondering. Daarbij komt nog dat, wanneer een leerkracht afwezig is, zijn leerlingen dikwerf naar de klas van een collega gestuurd worden indien de capaciteit van het lokaal dit toelaat. Ook tijdens examenperiodes gebeurt het dat meerdere klassen samen zitten. In de middagstudie zijn de leerlingen nog talrijker en zij zitten gewoonlijk zo dicht op mekaar gepakt dat een daadwerkelijke controle — zelfs vanwege meerdere bewakers — moeilijk wordt.

Sommige vonnissen vermelden uitdrukkelijk het aantal kinderen of jonge lieden over wie het toezicht diende verzekerd te worden ⁽⁴⁰⁾. Over het algemeen echter houdt de rechtspraak *impliciet rekening* met het feit dat sedert 1804 de klassen steeds talrijker werden. Zo werd eerst beslist dat men van verschillende leraars, samen met het toezicht belast tijdens de speeltijd niet mag eisen dat ieder van hen zijn volle aandacht schenkt aan elke leerling afzonderlijk ⁽⁴¹⁾. Het wordt trouwens als onmogelijk beschouwd dat zelfs de meest oplettende surveillant voortdurend een rondblik («une vue circulaire») kan hebben op de leerlingen die hem omringen ⁽⁴²⁾. Men gaat verder: elk gezamenlijk onderwijs zou praktisch onmogelijk worden indien men aan de onderwijzer de verplichting zou opleggen, op vaste en ononderbroken wijze («d'une manière constante et continue»), gedurende de volledige les elk van de leerlingen, aan hem toevertrouwd, te bewaken ⁽⁴³⁾. Andere uitspraken stellen — zonder commentaar — enkel vast dat alle leerlingen tegelijk in het oog houden onmogelijk is ⁽⁴⁴⁾. De reden hiervan ligt

voor de hand: de klassen zijn te talrijk geworden. Dit verklaart de liberaliteit der rechtspraak op dit punt.

Het reeds hoger vermelde — en al te strenge vonnis van Namen ⁽⁴⁵⁾ gaat ook hier een eigen weg. Het verwijt namelijk aan de surveillant dat deze een plaats bezette van waaruit hij onmogelijk alle leerlingen kon zien. *Pirson* en *Deville* ⁽⁴⁶⁾ antwoorden hierop dat de waarneming van alle leerlingen materieel onmogelijk was omdat zij zich in het bos verspreid hadden.

B. Een subjektieve faktor: de persoonlijkheid van de te bewaken leerlingen.

10. Bij het uitoefenen der plicht van bewaking zal de onderwijzer rekening houden met het «verleden» van elke leerling afzonderlijk. Hij zal zich minder inschikkelijk betonen tegenover hen waarvan de gedragswijze reeds vroeger te wensen overliet dan tegenover die kinderen wier houding nooit een speciale oplettendheid vereiste ⁽⁴⁷⁾.

V. Elementen die het wettelijk schuldvermogen dat op de onderwijzer drukt meer kracht bijzetten of verzwakken.

A. Het gevaarlijk spel.

11. De meeste gedingen gesteund op artikel 1384, alinea 4, zijn het gevolg van incidenten die zich voordeden tijdens het spel der leerlingen. De onderwijzer die in een dergelijk geval het vermoeden van fout van zich wil afwerpen dient ondermeer te bewijzen dat de ontspanning waaraan de leerlingen zich overgaven *in se* ongevaarlijk was ⁽⁴⁸⁾. Het bepalen van criteria is hier delikaat en gaf aanleiding tot betwisting. Men mag aannemen dat de rechter van veertig jaar die de kleuren der balie verdedigt op tennisbaan en voetbalveld de zaken anders beoordeelt dan de magistraat die zijn laatste dienstjaar ingaat en aan jicht lijdt.

Over het algemeen heeft de rechtspraak zich echter niet bijzonder streng betoond. Zo schijnt het aan iedereen logisch dat wanneer de kinderen naar mekaar met zand gooien, dit spel ongetwijfeld gevaar met zich medebrengt ⁽⁴⁹⁾. Daarentegen dienen «overlooptje» ⁽⁵⁰⁾, «haasje-over» ⁽⁵¹⁾, paardje spelen — ook indien daarbij een koord gebruikt wordt ⁽⁵²⁾ —, schommelen ⁽⁵³⁾, «verstopptje» ⁽⁵⁴⁾, het glijden op een ijsbaan ⁽⁵⁵⁾ en zelfs het organiseren van een sneeuwballengevecht ⁽⁵⁶⁾ als ongevaarlijk beschouwd te worden. Wat het voetbalspel betreft, verklaart een vonnis van de rechtbank van Luik dat het *in se* niet gevaarlijk is ⁽⁵⁷⁾. Het Hof van Beroep van Brussel stelt nochtans in het ongelijk de directeur die niet verboden heeft dat dit spel beoefend wordt op een koer waar ongeveer vierhonderd kinderen van zeven tot twintig jaar rondlopen ⁽⁵⁸⁾.

Het is dus niet alleen het spel als zodanig dat beoordeeld wordt, maar ook eventueel de omstandigheden waarin het wordt beoefend. Zo stelt bijvoorbeeld het hoger vermeld vonnis van Luik vast dat aan de onderwijzer geen verwijt kan gemaakt worden aangezien

a) de twee spelerskampen zich op ongeveer vijftien meter afstand van mekaar bevonden;

b) het verboden was aan de spelers van dezelfde partij, alsook aan hen die geen deel namen aan het spel, mekaar te bekogelen;

c) daarenboven de niet-deelnemers opdracht gekregen hadden zich van het «strijdtonel» te verwijderen ⁽⁵⁹⁾.

Sommige vonnissen stellen een meer abstrakt criterium voor, gesteund op overwegingen die vreemd zijn aan de materiële beoefening van het spel. Een spel is als ongevaarlijk te beschouwen als het een oefening geldt, noodzakelijk voor de normale ontwikkeling van het lichaam ⁽⁶⁰⁾; a fortiori als het aangeprezen wordt in de traktaten over lichamelijke opvoeding en het bovendien voorkomt op het officieel programma van het voorbereidend onderwijs ⁽⁶¹⁾.

Een meer positieve bepaling vinden wij in een recent vonnis. Daarbij wordt *expliciet* de nadruk gelegd op het belang der voorwaarden waarin het spel beoefend wordt: «...il ne suffit pas qu'un jeu soit susceptible de provoquer un dommage à ses participants ou spectateurs pour que son organisation constitue une faute; qu'il faut soit que le danger soit évident et le dommage probable, soit que les mesures n'aient pas été prises pour éviter le danger qui est inhérent à peu près à tous les jeux» ⁽⁶²⁾.

Kortom: over het algemeen oordelen de hoven en rechtbanken «in concreto». Toch nemen zij soms een algemeen geldende faktor in overweging: sommige spelen worden vermoed weinig onmiddellijk gevaar op te leveren omdat zij voorzien worden door het schoolprogramma. Eindelijk een vermoeden dat pleit in het voordeel van de onderwijzer.

Nergens maakt de rechtspraak gewag van een ministeriële omzendbrief, van 20 maart 1925, over de gevaarlijke spelen. Het schrijven zegt dat de spelen welke van zulke aard zijn dat zij de gezondheid en zelfs het leven der kinderen kunnen in gevaar brengen streng moeten verboden worden. Als voorbeeld van een gevaarlijk spel citeert men het hanteren van pijl en boog ⁽⁶³⁾.

B. Het snel en onvoorzienbaar karakter der feiten.

12. De leraar kan zijn toezicht uitoefenen op onderspelige wijze maar een ongelukkig voorval kan zich soms zo plots voordoen dat het zelfs aan de meest waakzame attentie ontsnapt ⁽⁶⁴⁾. Dit is ondermeer het geval wanneer een overigens eerder kalm kind op volkomen onschuldige plagerijen reageert door plots een steen te werpen ⁽⁶⁵⁾. De wanverhouding tussen oorzaak en gevolg is van die aard dat zij door de onderwijzer niet kon vermoed worden.

Zo is ook die onderwijzeres vrij van schuld uit wier groep één der kinderen zich «onverwachts en sluipgewijze» verwijdert ⁽⁶⁶⁾. Wij benaderen hier wel heel dicht de definitie die de rechtspraak gaf van de heirkraft (la force majeure). Deze vindt haar oorsprong in een gebeurtenis «indépendant de la volonté humaine et que celle-ci n'a pu ni prévoir ni conjurer» ⁽⁶⁷⁾. En nog: «il n'y a pas de force majeure lorsque l'événement... a pu être prévu et évité» ⁽⁶⁸⁾. Bijna gelijkwaardige termen vinden wij terug in een arrest dat handelt over de verantwoordelijkheid der onderwijzers: «...la chute malheureuse... doit être considérée comme un événement soudain et inattendu que les instituteurs... ne pouvaient prévoir ni empêcher» ⁽⁶⁹⁾. De vergelijking met het hoger vermeld arrest van het Franse Hof van Verbreking gaat nog verder op gezien ook in de stof die ons bezighoudt de heirkraft, als «grond van verschoning» ontzenuwd wordt door de voorafgaande fout welke de onderwijzer beging. Dit blijkt uit de gegevens ons verstrekt door een vonnis van de kinderrechtbank van Bergen: de onderwijzer had zich achter een deur verborgen om also ongezien de leerlingen te bewaken. Een der kinderen werpt een steen die echter een andere knaap treft dan deze voor wie het projectiel bestemd was. Gevolg: verlies van het gezicht uit één oog. Tevergeefs argumenteert de

onderwijzer dat het feit zich «plotseling» had voorgedaan. Door zich zonder reden te verwijderen had hij een fout begaan. «...il ne peut en conséquence être argué de la soudaineté de ce geste...» ⁽⁷⁰⁾.

C. De onderwijzer moet vrij blijven van elk verwijt.

13. Deze vereiste vinden wij reeds weer in de voorbereidende werken der wet. Handelend over de aansprakelijkheid zegt Tarrible: «Elle cesse à l'égard de tous, s'ils prouvent qu'ils n'ont pu empêcher le fait qui y donne lieu. La responsabilité ne peut, en effet, atteindre ceux qui sont exempts de tout reproche» ⁽⁷¹⁾. Deze zinsnede vinden wij terug in een uitspraak van de rechtbank te Charleroi ⁽⁷²⁾.

13 bis. Het mag wel merkwaardig heten dat tot heden de vonnissen of arresten niet teruggrepen naar de administratieve wenken en voorschriften om, hierop steunend, aan te tonen dat deze of gene leraar niet vrij blijft van «elk verwijt».

Ik denk vooral aan de huishoudelijke reglementen der koninklijke athenea en der rijksmiddelenbare scholen ⁽⁷³⁾.

Zo verbiedt artikel 22, alinea 3 van dit reglement, aan hen die met toezicht belast zijn, tijdens het uitvoeren van deze opdracht te lezen, te roken en groepsgewijze te wandelen. Uit een arrest van het Hof van Luik blijkt dat, op het ogenblik dat een ongeval zich voordeed, twee der toezichters in konversatie waren terwijl de derde de rug toekeerde aan de koer. «Exempts de tout reproche»?

Neen, want de onderwijzers hadden de administratieve voorschriften niet nageleefd. Nochtans werden zij niet veroordeeld ⁽⁷⁴⁾. Van twee mogelijkheden één: ofwel weigerde de rechter de lichte fout te aanvaarden, ofwel was hij niet op de hoogte van de voorschriften van het huishoudelijk reglement.

De volgende alinea van artikel 22 luidt als volgt: «onder geen voorwendsel mogen de met toezicht belaste leden van het personeel hun post verlaten...» De rechtspraak betoonde zich ook hier soms breder dan de wel zeer kategorische tekst van het reglement («onder geen voorwendsel») ⁽⁷⁵⁾.

«Alle ruwe of gevaarlijke spelen zijn verboden», vervolg alinea 5. Het begrip «ruw» spel weerhoudt de rechtspraak niet ⁽⁷⁶⁾ om het schuldvermoeden dat op de onderwijzer weegt te verzwaren. Nu kan men aanvoeren: «dit is een kwestie van woorden, en wat de ene nauwelijks ruw vindt zal in de ogen van de andere al gevaarlijk zijn». Misschien is dit zo, maar strikt genomen hebben de woorden toch een eigen betekenis. Door het gebruik van de twee bijvoeglijke naamwoorden («ruw» en «gevaarlijk») betoont het huishoudelijk reglement zich — theoretisch althans — strenger dan de rechtspraak.

Luidens artikel 24, alinea I, dient het onderwijzend personeel de leerlingen aan de regels van het «verkeer der voetgangers» te herinneren. Indien nu één der kinderen, tijdens een schooluitstap, een verkeersongeval veroorzaakt gepaard gaande met schade voor derden, zou aan de titularis die zijn klas vergezelt niet verantwoordelijk gesteld moeten worden, zo blijkt dat hij het voorschrift van artikel 24, alinea I, niet nageleefd heeft? En wie doet dit nu wel?

D. Het «Self-government».

14. Een ministeriële omzendbrief van 12 december 1945 voerde in de rijksinstellingen het nu wel bekende «monitorsysteem» in ⁽⁷⁷⁾. Iedereen weet waarin het bestaat: de leerlingen kiezen een «primus inter pares»

die instaat voor de orde tijdens de afwezigheid der toezichters. « De leden van het personeel ... dienen ... ten opzichte van hun leerlingen een totaal andere houding aan te nemen dan die welke nog al te vaak in onze inrichtingen in zwang is, onder de invloed van de autoritaire traditie van het vroeger regime » zegt de omzendbrief.

Indien zich nu tussen twee lesuren een ongeval voordoet, meen ik dat men de afwezigheid van toezicht niet langer aan het instellingshoofd zou kunnen verwijten. Althans niet wanneer blijkt dat hij, bij het ingaan van het schooljaar, de nieuw aangestelde monitoren uitdrukkelijk op hun verplichtingen heeft gewezen.

In zekere zin dus weer een element van schuldontlasting ten gunste van de onderwijzers (78).

VI. Verzekering.

15. Artikel 88 van het huishoudelijk reglement luidt als volgt: « De studiefprefect zet er de leden van het personeel evenals de leerlingen toe aan, zich te verzekeren tegen beroepsrisico en schoolongevallen ». Sinds enkele jaren verdween het fakultatief karakter van deze verzekering. Een mededeling van het Ministerie van Openbaar Onderwijs trekt er de aandacht der schoolhoofden op dat zij, zodra de mogelijkheid bestaat, de polissen die hen aan andere maatschappijen binden, dienen op te zeggen (79).

Zo wordt in de rijksinstellingen voor middelbaar onderwijs een kollektieve verzekeringspolis afgesloten bij de « Onderlinge maatschappij der openbare besturen » (80). Hierdoor wordt, tot een beloop van het bij de bijzondere voorwaarden van de polis vastgesteld bedrag, de burgerlijke verantwoordelijkheid gedekt (81), op grond van de artikelen 1382 tot 1386 van het Burgerlijk Wetboek en de van kracht zijnde wetgeving op het ogenblik van de ondertekening van het contract, die aan de verzekerden kan worden opgelegd, ten gevolge van lichamelijke of materiële ongevallen waarvan andere verzekerden of derden d.i. personen die niet verzekerd zijn door dit contract, het slachtoffer zouden zijn (82).

Indien er een burgerlijke rechtsvordering wordt ingesteld uit hoofde van een gewaarborgd ongeval (83), voert de maatschappij het geding in naam van de verzekerden. Zij betaalt, tot beloop van het vastgestelde maximum, het bedrag der veroordelingen (hoofdsom en interesten), de gerechtskosten — betrekking hebbend op de burgerlijke rechtsvordering —, het honorarium en de kosten voor advocaten en pleitbezorgers. Geeft bewust ongeval aanleiding tot strafrechtelijke vervolging dan doet de maatschappij de beklaagde vergoeden door de door haar gekozen advocaat. Zij betaalt het honorarium en de kosten van deze laatste (84).

In Frankrijk is de staat sedert meer dan twintig jaar de verzekeraar van haar werknemers in het openbaar onderwijs. Deze gewichtige verandering kwam tot stand in twee stadia. Er is vooreerst de wet van 20 juli 1899 die het schuldvermoeden behoudt maar de burgerlijke verantwoordelijkheid van de leden van het openbaar onderwijs vervangt door deze van de Staat. Deze wet was het gevolg van twee uitspraken met bijzonder pijnlijke gevolgen. *Eerste geval*: in eerste aanleg was een onderwijzer, Leblanc genaamd, burgerlijk verantwoordelijk gesteld alhoewel de rechtbank de afwezigheid van fout in zijn hoofd vaststelde. Het Hof van Parijs (85) hervormde het vonnis maar ondertussen was Leblanc krankzinnig geworden. *Tweede geval*: een arrest van het Hof van Limoges (86)

veroorzaakte zelfs een perskampagne: de veroordeelde onderwijzers meenden dat zij te streng behandeld waren geworden en publiceerden een reeks artikels in de bladen die hun belangen verdedigden (87).

Een tweede wet (5 april 1937) schafte die van 1899 af en voorzag nu dat het schuldvermoeden niet langer op de onderwijzers (van openbaar en privaatonderwijs) drukte. Het slachtoffer moet de begane fout of nalatigheid bewijzen (88) alsmede het kausaal verband tussen deze fout en de aangerichte schade. De Staat draagt de burgerlijke verantwoordelijkheid in de plaats van de leden van het openbaar onderwijs maar met dien verstande dat hij verhaal behoudt tegen zijn ambtenaar (89). Alinea 3 van artikel 2 der wet voorziet dit uitdrukkelijk.

VII. Besluit.

16. De hoven en rechtbanken hebben zich in ons land over het algemeen inschikkelijk betoond bij het beoordelen der aansprakelijkheid van de onderwijzers. De ongelukkige uitspraak met tragische gevolgen welke aanleiding gaf tot het wijzigen der wet in Frankrijk werd hoger vermeld. In eigen land hebben wij een beslissing van de rechtbank van Namen die wel al te streng lijkt en terecht door Pirson en Devillé gelaakt wordt (90). Een deel der leerlingen had zich aan de hoede van de toezichter onttrokken. Terwijl deze laatste trachtte de afwezigen weer te vinden deed zich een ongeval voor onder hen die ter plaatse gebleven waren. De rechtbank oordeelde dat de onderwijzer te kort gekomen was aan zijn plicht van toezicht. Maar indien zich nu het tegenovergestelde geval had voorgedaan, zou men dan niet verweten hebben aan de toezichter niets in het werk gesteld te hebben om te trachten de afwezigen op te sporen en alzo het ongeval te voorkomen? Eigenlijk kon men dus steeds iets verwijten.

17. Verwonderlijk is het wel dat de toekomstige leerkrachten tijdens hun vorming nooit over deze problemen worden onderhouden. De geneesheren volgden een cursus die « Beginnselen der geneeskundige plichtenleer » luidt. Aan ingenieurs werd het « Nijverheidsrecht » onderwezen. Waarom werd bijvoorbeeld nooit voorgesteld op het programma van het aggregaat van het hoger secundair onderwijs een leergang te plaatsen handelend over professionele deontologie zoals die voortvloeit uit de wet. In een tiental uur zou men voldoende kunnen wijzen op de essentiële problemen der burgerlijke aansprakelijkheid. Ware dit voor latere lesgevers niet leerrijker dan te weten welke pedagogen er in de achttiende eeuw geleefd hebben en welke bevreemdende methoden zij hebben aanbevolen?

17bis. Sinds lang gaan er stemmen op voor een algehele herziening van onze burgerlijke wetgeving. Een der steeds terugkerende argumenten bestaat hierin dat sommige toestanden sterk gewijzigd werden sedert 1804 daar waar de tekst der wet onveranderd bleef.

Vatten wij de elementen samen die meer bepaald de onderwijzers in een weinig benijdenswaardige situatie plaatsen. De klassen worden voortdurend talrijker. De leerkracht heeft in principe niet meer het recht, zoals in 1804 (91), leerlingen te weigeren. Evenmin kan hij zich met hetzelfde gemak van ongewenste elementen ontmaken. Hij is verplicht les te geven in het lokaal dat hem wordt aangewezen en dat zich soms zeer moeilijk leent tot het verzekeren van een daadwerkelijk toezicht: in sommige overbe-

volkte athenea wordt er les gegeven in kelder en eetzaal. De grote ontplooiing die de lichamelijke opvoeding en de sport thans kennen, vermenigvuldigen de mogelijkheden tot ongevallen. Men stelt de onderwijzer alsoz verantwoordelijk voor gevolgen van toestanden die hij zelf niet zo gewenst heeft, waaraan zijn persoonlijke wil volkomen vreemd blijft.

Het argument van *Tarrible*, volgens hetwelk de verantwoordelijkheid der onderwijzers een waarborg is — en dikwijls de enige — tot vergoeding der veroorzaakte schade ⁽⁹²⁾ geldt ook al niet meer in al zijn kracht. Het verzekeringswezen heeft immers een dergelijke vlucht genomen dat kapitaalkrachtige maatschappijen heel wat meer waarborgen bieden dan het merendeel der fisieke personen.

Uiteindelijk bevindt de onderwijzer zich in een minder bevoorrechte toestand dan de andere openbare ambtenaren: hij is de enige die veroordeeld wordt op grond van een vermoeden van schuld. De bewijslast drukt op hem. De andere functionarissen zijn alleen maar aansprakelijk in geval van bewezen fout.

17ter. Ik meen dat het ogenblik gekomen is om ons artikel 1384 te wijzigen in dezelfde zin als dit bij onze zuiderburen gebeurde ⁽⁹³⁾. Een recente mededeling van het Ministerie van Openbaar Onderwijs ⁽⁹⁴⁾ brengt ter kennis van de hoofden der rijksinrichtingen voor middelbaar- en voor normaalonderwijs dat, met ingang van 1 september 1959, de Staat alvast de verzekeringspremie ten zijnen laste neemt voor de leerlingen der inrichtingen waarvan hij het beheer waarneemt ⁽⁹⁵⁾. Is dit wellicht reeds een stap — hoe onbeduidend die dan voorlopig nog moge blijken — in de goede richting die uiteindelijk leidt naar een algehele dekking — door de Staat — van alle ongevallen die in het onderwijs overkomen aan leerlingen of personeelsleden?

Jacques DE BRUYNE,
Doctor in de rechten,
Leraar aan het K.A. te Berchem.

(1) Zie ondermeer R. Dekkers «Précis de droit civil belge», II, p. 143; Aubry en Rau «Droit civil français» 6e éd. (par P. Esmein), VI, p. 561; Planioi en Ripert «Traité pratique de droit civil français» 2e éd. (par P. Esmein) VI, p. 897. Contra: R. Pirson en A. De Ville «Traité de la responsabilité civile extracontractuelle» I, p. 204, P. Carcan «La responsabilité civile de l'instituteur» in J.T. 1957, pp. 125-127 (cfr. p. 125); H. & L. Mazeaud & A. Tunc «Traité théorique et pratique de la responsabilité civile» 5e éd. I, p. 895 (deze laatste schrijvers maken nochtans een voorbehoud voor de professoren die gevaarlijk laboratoriumwerk leiden — cfr. p. 896). Over deze kwestie cfr. infra.

(2) cfr. in dit verband H. De Page «Traité de droit civil belge» II, p. 936.

(3) «Instituteur» = «celui qui instruit». Empr. du latin institutor «celui qui établit, celui qui instruit» cfr. «Dictionnaire étymologique de la langue française» O. Bloch & W. von Wartburg, 2e éd. 1950 (V° «instituteur»).

(4) Mazeaud & Tunc o.c. I, p. 890.

(5) Brussel 14 juni 1939, Pas. 1940, II, 21; Limoges 1 mei 1895, Sirey 1899 II, 139 sous-note (b). Pirson & De Ville o.c. I, p. 202; Mazeaud & Tunc, o.c. I, p. 892; A. Kluykens, «De Verbintenissen» 5e druk, p. 586; A. Sourdat «Traité général de la responsabilité» 6e éd. II, p. 95; J. Dabin & A. Lagasse «La responsabilité délictuelle et quasi délictuelle» in «Revue critique de jurisprudence belge» 1955, pp. 216-278 (cfr. p. 230); E. Mechelynck & P.A. Belvaux «Le code civil expliqué», p. 535; J. Maxweiler «La vie civile» Bruxelles 1896, V, p. 259; R.O. Dalcoq «La responsabilité aquilienne» in J.T. 1955, pp. 301-306 en 324-328 (cfr. p. 305); R.P.D.B., V° (Crimes et délits envers l'enfant» nr 198; C. Demolombe «Traité des engagements qui se forment sans convention» VIII, p. 526. Bertrand de Greville (in zijn verslag aan het Tribunaat) cfr. Locre éd. belge, VI, p. 281.

(6) Aubry & Rau o.c. VI, 561; Planioi & Ripert o.c. VI, p. 897; Mazeaud & Tunc o.c. p. 909 (tenminste voor wat het merendeel der gevallen betreft, «le professeur n'ayant pas, le plus souvent, la surveillance des jeunes gens majeurs qu'il éduque...»); Demolombe o.c. VIII, p. 526; Sourdat o.c. II, p. 99, R. Demogue «Traité des obligations en général» V, p. 45. In die zin ook een arrest van Angers, cfr. infra.

(7) De Page o.c. II, p. 936; Dekkers o.c. II, p. 144; Kluykens o.c. p. 586; A. Collin & H. Capitain «Cours élémentaire

de droit civil français» II, p. 196; Planioi & Ripert o.c. (uitgave 1930) VI, p. 862 (De versie van 1930 verschilt echter van deze die wij terugvinden in de laatste editie — van 1952 — verzorgd door P. Esmein). J.M. Boileux «Commentaire sur le code civil» Paris 1843 II, p. 742 (De argumentatie van de schrijver heeft echter veel aan kracht verloren. Over onderwijzers en leerlingen sprekend verklaart hij: «S'ils ne peuvent les maintenir dans les bornes de la circonspection et du devoir, ils doivent les renvoyer...» Dit was mogelijk in 1843; nu valt het treffen van een dergelijke maatregel echter onder de bevoegdheid van het instellingshoofd, niet onder die van de onderwijzer); Dalloz «Les codes annotés» II, nr 141. Zie ook een arrest van Parijs van 29 oktober 1926, Dalloz Hebd. 1927, 41.

(8) Zij wijken immers af van het grote principe dat eenieder slechts voor eigen fouten of nalatigheden instaat.

(9) Pirson & De Ville o.c. I, p. 211.

(10) Burgerl. Rechtbank Brussel 30 maart 1935 (Bull. Assur. 1935, 1104), Brussel 30 maart 1953 (Pas. 1954, II, 103), Gent 27 juni 1958 (Revue générale des assurances et des responsabilités 1959, 6277)...

(11) Ten onrechte, want zoals hoger gezien vinden wij dit beginsel terug in de voorbereidende werken der wet (cfr. verslag aan het Tribunaat van Bertrand de Greville in Locre etd. belge VI, 281).

(12) Chironi «Colpa extracontractuale» II, nr 323 (aangehaald door Demogue, V., p. 45, voetnota 3).

(13) Bertrand de Greville cfr. Locre VI, p. 281.

(14) J.M. Boileux o.c. II, p. 742.

(15) Dalloz «Les codes annotés» II, nr 138.

(16) Larombière «Théorie & pratique des obligations» V, p. 758.

(17) R. Bouillenne «La responsabilité civile extracontractuelle devant l'évolution du droit» p. 117-118; De Page o.c. II, pp. 936-37 (litt. A en C); Mazeaud & Tunc o.c. I, p. 895; Demogue o.c. V, p. 37 en 39.

(18) Angers 3 maart 1936, Dalloz Hebd. 1936, 245.

(19) Deze voorwaarde van fout in hoofd van de persoon waarvoor men instaat is overigens gemeen aan alle gevallen van verantwoordelijkheid voor andermans daden. Zie ondermeer De Page o.s. II, Nrs 971 (litt. B) en 980 bis — beide met referenties; J. Van Rijn «La responsabilité délictuelle et quasi délictuelle» in B.J. 1939, 335-357 (cfr. kol. 348); Mazeaud & Tunc o.c. I, p. 897; Demogue o.c. V, p. 38.

(20) Brussel 30 oktober 1929, Pas. 1930, II, 75; Bergen 4 november 1932, B.J. 1933, 211, Brussel, 25 juni 1938, R.G.A.R. 1938, 2787.

(21) Brussel 25 juni 1938, voormeld.

(22) Jossierand «Cours de droit civil positif français» Paris 1930 II, nr 497 en De Page o.c. II, p. 923.

(23) cfr. de tekst der wet. En onder meer Jossierand o.c. loc. cit.

(24) Aalen 26 juni 1907, Pas. 1907, III, 282.

(25) Kinderrechter Bergen 17 december 1935, R.G.A.R. 1936, 2067.

(26) Bergen 4 november 1932 B.J. 1933, 211 (zie vooral p. 213) en in die zin (gewettigde afwezigheid) Luik 15 juni 1955 in Jur. Liège 1955-56, 124.

(27) Kinderrechter Bergen 17 december 1935, voormeld.

(28) Bergen 4 november 1932, voormeld, p. 214.

(29) Burgerlijke rechtbank Brussel 30 maart 1935, voormeld (in het bijzonder p. 1106). De knaap was op een stoel geklauterd en had getracht, al springend, zich vast te klampen aan een balk van de zoldering. Hij brak zich een schouderbeen. (Akte hier gesteund op art. 1382-83).

(30) De ouderdom wordt niet vermeld maar herhaaldelijk worden slachtoffer en dader «le petit Boesmans» en «le petit Rathe» genoemd.

(31) Brussel 30 maart 1953, voormeld, p. 105.

(32) Luik 15 juni 1955, voormeld, p. 125.

(33) Gent 27 juni 1958, voormeld. (Een kind was uit een boom gevallen en had zich daarbij een arm gebroken — akte gebaseerd op artikel 1382).

(34) Namen 23 april 1934, B.A. 1934, 516.

(35) Pirson & De Ville o.c. I, p. 218.

(36) cfr. in dezelfde zin De Page o.c. II, p. 938.

(37) A. Sluys «Geschiedenis van het onderwijs in de drie graden in België tijdens de Franse overheersing en onder de regering van Willem I» Gent 1913, p. 158.

(38) M. Glatigny «Histoire de l'enseignement» Coll. «Que sais-je?» p. 84.

(39) Glatigny o.c. p. 86.

(40) cfr. bv. Bergen 17 december 1935, voormeld; Brussel 30 maart 1953, voormeld; Gent 27 juni 1958, voormeld.

(41) Charleroi 12 april 1900, Pas. 1900, III, 265 (cfr. p. 266).

(42) Bergen 1 juli 1932, R.G.A.R. 1933, 1361 (zie 1361 2 verso).

(43) Burgerl. Rechtb. Luik 6 mei 1935, B.A. 1935, 1107 (zie p. 1108).

(44) Burgerl. Rechtb. Luik 8 april 1940, R.G.A.R. 1940, 3383 en Nijvel 15 november 1954, R.G.A.R. 1955, 5467.

(45) 23 april 1934, voormeld.

(46) o.c. I, p. 218.

(47) Burgerl. Rechtb. Brussel 17 januari 1913, Pas. 1913, III, 109; Luik 2 november 1937, Pas. 1938, II, 173; Luik 23 februari 1939, Pas. 1939, II, III; Nijvel 15 november 1954, voormeld. En in die zin; De Page o.c. II, p. 938 (aangehaalde voorbeelden: «enfants vicieux, existence d'une querelle entre plusieurs groupes ou plusieurs individus»); Mazeaud & Tunc o.c. I, pp. 898-99.

(48) Het begrip «gevaarlijk spel» heeft ook zijn belang in de gedingen gesteund op art. 1382.

(49) Brussel 30 maart 1953, voormeld.

(50) Bergen 4 november 1932, voormeld.

(51) Luik 10 juni 1936, R.G.A.R. 1937, 2536.

- (52) Luik 2 november 1937, Pas. 1938, II, 173.
 (53) Nijvel 15 november 1954, voormeld.
 (54) Gent 27 juni 1958, voormeld.
 (55) Burgerl. Rechtb. Brussel 5 juli 1941, R.G.A.R. 1942, 3655.
 (56) Burgerl. Rechtb. Luik 15 juni 1938, R.G.A.R. 1938, 2786 (Een noot onderaan het vonnis doet echter opmerken dat talrijke juridicties het spel zeker als gevaarlijk zouden bestempeld hebben).
 (57) Vonnis van 15 juni 1938, voormeld.
 (58) Brussel 30 oktober 1929, Pas. 1930, II, 75.
 (59) Burgerl. Rechtb. Luik 15 juni 1938, voormeld. En verder: «... il faudrait alors prouver que la partie (sneeuwballengevecht) s'est jouée dans des conditions spéciales qui la rendaient dangereuse...»
 (60) Bergen 4 november, voormeld. Betreft «overloperje».
 (61) Luik 10 juni 1936, voormeld. Betreft: «haasje over».
 (62) Doornik 23 mei 1956, R.G.A.R. 1956, 5786.
 (63) Weliswaar is het schrijven alleen gericht tot het lager onderwijs.
 (64) Burgerlijke Rechtb. Brussel 17 januari 1913, Pas. 1913, III, 109; Bergen 1 juli 1932, voormeld; Brussel 17 juli 1937, Jur. du Port d'Anvers, 1937, 23; Luik, 2 november, voormeld.
 (65) Luik 23 februari 1939, Pas. 1939, II, III.
 (66) Gent 29 mei 1946, Pas. 1947, II, 63.
 (67) Cass. française 29 januari 1921, Sirey 1922, I, 185. (Een militair zeeman verlaat zijn schip, dat een Engelse haven aandeeld, om een avond in de stad door te brengen. Hij ontmoet politiemannen en bedronken als hij is wordt hij opgeleid. Ondertussen vertrekt zijn schip. Tevergeefs voert de man aan dat heikracht hem belette zijn eenheid te vervoegen. Een voorafgaande fout (zich bedrinken) maakte zijn argumenten waardeloos. De militair werd veroordeeld wegens desertie...» - cfr. ondermeer over de «voorgaande fout» een Belgisch arrest van het Hof van Verbreking van 8 april 1941, Pas. 1941, I, 139. *Adde: De Page o.c. II, pp. 69 en vlg.*
 (68) Brussel 14 januari 1885, Pas. 1885, II, 311.
 (69) Luik 2 november 1937, voormeld.
 (70) Kinderrechter Bergen 17 december 1935, voormeld.
 (71) *Locré* éd. belge VI, p. 288.
 (72) Charleroi 12 april 1900, Pas. 1900, III, 265.
 (73) Beide ter kennis gebracht door een ministerieel besluit van 15 april 1929 (in grote lijnen zijn de reglementaire bepalingen dezelfde voor beide soorten rijksinstellingen).
 (74) «... étant données la soudaineté du fait imprévisible qui a causé l'accident et la rapidité avec laquelle celui-ci s'est produit...» cfr. Luik 2 november 1937, voormeld (vooral p. 174).
 (75) Bergen 4 november 1932, voormeld.
 (76) Met uitzondering nochtans van een vonnis van de burgerlijke rechtbank van Luik (15 juni 1938, voormeld), maar dan nog op negatieve manier: «la bataille de boulets de neige ne constitue pas un jeu plus dangereux ou plus brutal en soi que les autres jeux».
 (77) Hieraan wordt zelfs een plechtig karakter verleend, in die zin dat de verkozenen een belofte afleggen.

- (78) Plaatst men zich op zuiver theoretisch standpunt, dan kan men zich afvragen of een ministeriële omzendbrief afbreuk kan doen aan de verplichting van toezicht die de wet voorziet.
 (79) Ministerie van Openbaar Onderwijs, Algemene Directie M.O., te Directie, nr 1988, Mededeling nr 58-49 (31 mei 1949).
 (80) Zetel der maatschappij: Forgeurstraat, 19, Luik.
 (81) 1° De lichamelijke schade tot een beloop van twee miljoen frank per slachtoffer, zonder dat de som van tien miljoen frank per gebeurtenis mag overschreden worden.
 2° De materiële schade tot een beloop van driehonderd duizend frank per ongeval. Het totaal bedrag van de gewaarborgde lichamelijke en materiële schade tezamen, mag nooit het in bovenstaand 1° vastgesteld maximum overschrijden. (cfr. Polis «Bijzondere Voorwaarden» - Afdeling A).
 (82) cfr. «Algemene Voorwaarden», Hoofdstuk II, Afdeling A, artikel 3 van de polis.
 (83) Voor opsomming hiervan cfr. «Algemene Voorwaarden», hoofdstuk III, Afdelingen I-III van de polis.
 (84) cfr. «Algemene Voorwaarden», Hoofdstuk VI, artikel 19 van de polis.
 (85) Parijs 31 mei 1892, Sirey 1899, II, 138, sous-note a.
 (86) Limoges 1 mei 1895, Sirey 1899, II, 139, sous-note b.
 (87) cfr. nota van E.H. Perreau in Sirey 1899, II, 140 (kolom van links), met referenties der gepubliceerde artikels.
 (88) cfr. het door de wet van 1937 gewijzigde artikel 1384, laatste alinea: «En ce qui concerne les instituteurs, les fautes, imprudences ou négligences invoquées contre eux comme ayant causé le fait dommageable, devront être prouvées, conformément au droit commun, par le demandeur à l'instance».
 (89) Van deze mogelijkheid schijnt de Staat echter zelden gebruik te maken (cfr. *Mazeaud & Tunc* o.c. I, p. 915).
 (90) Uitspraak van 23 april 1934, voormeld.
 (91) Toen het onderwijs bijna uitsluitend op privaat initiatief berustte.
 (92) «Exposé des motifs» *Locre* éd. belge VI, p. 276.
 (93) Moet men niet vrezen dat indien het schuldvermoe-den op de onderwijzers blijft rusten deze uiteindelijk elke vorm van spel en sport — nochtans zo noodzakelijk voor de ontwikkeling van de jeugd — zullen stopzetten omdat hierin dan toch de voornaamste oorzaak van ongevallen gelegen is? (Er weze terloops opgemerkt dat naast de burgerlijke aansprakelijkheid er ook een strafrechtelijke en disciplinaire verantwoordelijkheid is. De strafrechtelijke bestaat uit kracht van het gemeen strafrecht en van artikel 45 van de wet van 15 mei 1912. De disciplinaire vloeit voort uit twee koninklijke besluiten, respectievelijk van 9 februari 1927 en 25 maart 1935. Er worden hier zeven maatregelen voorzien; deze gaan van berisping tot afzetting).
 (94) Bestuur van het middelbaar en van het normaal-onderwijs, te directie nr 12-60 (11 februari 1960).
 (95) De bijkomende premie voor de leerlingen die zich met een persoonlijk motorvoertuig verplaatsen, blijft ten laste van de ouders.

De tegemoetkoming van de verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit in de uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid ten gunste van een door arbeidsongeval getroffen arbeider

I. Het dragen van zekere lasten door de V.Z.I. bij arbeidsongeval: huidige toestand.

Artikel 117, 6° van het organiek koninklijk besluit van 22 september 1955 van de ziekte- en invaliditeitsverzekering (verplichte verzekering) luidt als volgt:

«De bij dit besluit bepaalde verstrekkingen worden geweigerd aan de verzekerde die of het gezinslid dat zich opzettelijk ziek gemaakt heeft of zich heeft laten verwonden.

Hetzelfde geldt wanneer de schade waarvoor verstrekkingen worden aangevraagd, haar oorsprong vindt:

6° in de gevallen gedekt door bijzondere wetgevingen zoals die betreffende de arbeidsongevallen, de ongevallen overkomen op de weg van en naar het werk en de beroepsziekten.»

Volgens de rechtspraak van de Commissie van Beroep ter beslechting van betwistingen inzake ver-

plichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit (beslissingen dd. 9 mei 1958 en 21 november 1958, bekendgemaakt resp. in het «Informatieblad van het Rijksfonds voor Verzekering tegen Ziekte en Invaliditeit», van dec., 1958, blz. 397, en N° 5, 1959, blz. 204 en volgende) moet deze bepaling aldus worden geïnterpreteerd: de verzekerde waarvan de arbeidsongeschiktheid haar oorsprong vindt in een geval gedekt door een *bijzondere* wetgeving — bijv. beroepsziekten of arbeidsongevallen — en die uit kracht van deze wetgeving zijn arbeidsongeschiktheid slechts gedeeltelijk vergoed ziet, is in alle geval gerechtigd op de prestaties der verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit, onder aftrek nochtans van het deel der schade, gedekt in uitvoering van de bijzondere wetgeving, met andere woorden onder aftrek van de bedragen, welke hij, uitgerekend per dag, ontving krachtens de bijzondere wetgeving (bijv. vanwege het Voorzorgsfonds ten behoeve van door beroepsziekten getroffen; vanwege de ondernemer, of de verzekeraar-wet bij arbeidsongeval).

a) De *hypothese* welke hier geopperd wordt is o.a.

de volgende : een werkman of bediende, onderworpen aan de maatschappelijke zekerheid, is slachtoffer van een arbeidsongeval. De geneesheer van de verzekeringsmaatschappij tegen arbeidsongevallen, waarbij de ondernemer aangesloten is, acht de arbeider tijdelijk of bestendig *gedeeltelijk* ongeschikt om te werken voor minder dan 60 % (bijv. 40 %). Anderzijds is de verzekerde verplicht de mutualiteit in te lichten nopens ieder ongeval (ook nopens het vermoedelijk *arbeidsongeval*), waarvan hij slachtoffer werd, krachtens o.a. artikel 118 van voormeld organiek koninklijk besluit op de ziekte- en invaliditeitsverzekering : de adviserende geneesheer van het verzekeringsorganisme (mutualiteit), zou bij onderstelling, tot de conclusie komen dat de letsels en functionele stoornissen waaraan het slachtoffer lijdt, een vermindering van zijn vermogen tot verdienen medebrengen tot een peil *gelijk aan of lager dan een derde* van wat een persoon van dezelfde stand en dezelfde vorming kan verdienen door zijn arbeid *in de groep van beroepen* waartoe de door betrokkene op het tijdstip dat hij gekwetst werd uitgeoefende beroepsactiviteit behoort, of *in de verschillende beroepen* die hij heeft of zou kunnen uitgeoefend hebben uit hoofde van zijn beroepsvorming; voor een ononderbroken periode arbeidsongeschiktheid van ten hoogste zes maanden met ingang van de aanvangsdatum dezer ongeschiktheid, wordt het peil van de vermindering van het vermogen tot verdienen echter geraamd in verhouding tot het *gewone* beroep van belanghebbende, voor zover de oorzakelijke aandoening vatbaar is voor een gunstig verloop of genezing binnen een min of meer korte tijdspanne.

De adviserende geneesheer van het verzekeringsorganisme heeft m.a.w. volgens de criteria vervat in artikel 107 van voormeld organiek koninklijk besluit, een ongeschiktheid van minstens 66 % vastgesteld, ongeschiktheid welke in beginsel aanleiding geeft tot de uitkeringen van de verplichte verzekering tegen ziekte- en invaliditeit wegens arbeidsongeschiktheid.

Aan te stippen valt terloops dat de criteria inzake arbeidsongeschiktheid vastgelegd in een *bijzondere* wetgeving (zoals die op de arbeidsongevallen) moeten verworpen worden op het plan van de ziekte- en invaliditeitsverzekering (volgens de beslissing dd. 17 april 1959 van de Commissie van Beroep (zelfde Informatieblad, N° 5, 1959, blz. 215 en 216), zodat een tegenstrijdigheid tussen het inzicht van de geneesheer van de verzekeraar-wet enerzijds en dat van de adviserende geneesheer van de mutualiteit anderzijds nopens het percentage arbeidsongeschiktheid bijna normaal te noemen is.

b) *Het gevolg* van een en ander is dat de arbeider — voor zover het definitief uitgemaakt is dat hij slachtoffer werd van een wettelijk arbeidsongeval of van een ongeval overkomen op de weg van en naar het werk, recht heeft op de forfaitaire vergoedingen voor gedeeltelijke ongeschiktheid voorzien bij artikel 2 (wet van 10 juli 1951) van de geordende wetten betreffende de vergoeding der schade voortvloeiende uit de arbeidsongevallen, hetzij

— bij tijdelijke ongeschiktheid, op een vergoeding gelijk aan het verschil tussen het loon van de getroffene vóór het ongeval en het loon dat de getroffene kan verdienen alvorens geheel hersteld te zijn;

— bij bestendige ongeschiktheid, op een jaarlijkse vergoeding bepaald naar de graad van ongeschiktheid (bijv. 40 % ongeschiktheid = vergoeding gelijk aan 40% van het loon).

Anderzijds, zou hij krachtens de reglementering op de ziekte- en invaliditeitsverzekering — zo het om een

gewone ziekte ging — recht hebben op 60 % van de verloren gemiddelde dagelijkse bezoldiging, gedurende een jaar (*berekend op een tot 8000 fr. per maand begrensde loon*), en daarna op een vast bedrag (112 fr. per dag met gezinslast en 80 fr. zonder gezinslast — zal wellicht verhoogd worden) zo het om een regelmatig werkman gaat : krachtens voormelde rechtspraak van de Commissie van Beroep schijnt het verzekeringsorganisme bij arbeidsongeval (of ongeval overkomen op de weg van of naar het werk) slechts vrijgesteld te zijn van tegemoetkoming, in zo ver de forfaitaire vergoedingen van de verzekering-wet welke uitgekeerd worden aan het slachtoffer door de ondernemer, de verzekeringsmaatschappij of het waarborgfonds, tenminste het bedrag bereiken — in dagvergoedingen berekend — dat zou verschuldigd zijn moest het om een ziekte of ongeval gaan die of dat integraal ten laste van de verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit zou komen volgens de reglementering welke deze laatste stof beheerst (in beginsel 60 % van het begrensde loon — zie supra) : wordt dit bedrag op het plan der arbeidsongevallen niet bereikt, dan zal het verzekeringsorganisme het verschil bijpassen derwijze dat de verzekerde *in het totaal* een som zal ontvangen hebben gelijk aan deze voorzien in de reglementering op de verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit.

c) Bij artikel 117, 6° O.K.B. en deze rechtspraak kunnen, mijn inziens, *volgende kanttekeningen* gemaakt worden :

1. bij *volledige* tijdelijke of bestendige ongeschiktheid moet de Z.I.V. nooit tussenkomen omdat krachtens artikel 2 van de geordende wetten op de arbeidsongevallen, de *volledige tijdelijke* ongeschiktheid gedurende 28 dagen recht geeft op 80 % van het gemiddeld dagloon en van de 29de dag af op 90 %, terwijl de *volledige bestendige* arbeidsongeschiktheid recht geeft op een jaarlijkse vergoeding van 100 % (in zeldzame gevallen, bij zware gekwetsten, zelfs soms tot maximum 150 %);

2. een erkende arbeidsongeschiktheidsgraad van minder dan 66 % op het plan van de arbeidsongeval-verzekering, brengt niet noodzakelijk een tegemoetkoming van de V.Z.I. mede (indien, bij onderstelling, de arbeidsongeschiktheid door de adviserende geneesheer van het verzekeringsorganisme wel op 66 % of meer wordt vastgesteld) :

— in artikel 6 van de arbeidsongevallen-wet (welke geen deel uitmaakt van de maatschappelijke zekerheid) wordt het jaarloon tot 120.000 fr. in aanmerking genomen (hetzij tot 10.000 fr. per maand), in de reglementering op de ziekte en invaliditeit, wordt het maandloon slechts tot 8.000 fr. (maximumbedrag waarop de afhoudingen in het raam van de maatschappelijke zekerheid met het oog op de V.Z.I. geschieden) aangerekend;

— indien de graad van arbeidsongeschiktheid door de geneesheer van de verzekering-wet op 60 tot 65 % wordt geraamd, bedraagt de vergoeding eveneens 60 tot 65 % van het gemiddeld dagloon, terwijl de ongeschiktheid van minstens 66 % op het plan van de Z.I. slechts tot een vergoeding van 60 % zou leiden in het raam van de ziekteverzekering (gedurende het eerste jaar);

— in de Z.I. wordt het *basisloon* (behalve voor de seizoenarbeiders) in beginsel berekend *in functie van het kwartaal vóór dat tijdens hetwelk de ongeschiktheid ontstond* (art. 105 O.K.B.); in de sector « arbeidsongevallen » daarentegen wordt als basisloon aange-

zien, dat ingevolge de overeenkomst aan de arbeider toegestaan *gedurende het jaar* dat aan het ongeval voorafging *in de onderneming* waarin het zich voerde. Dit kan tot zeer uiteenlopende gevolgen leiden vooral voor werklieden, die gemakkelijk van onderneming veranderen, en/of verschillende bedragen als wekelijks salaris bijv. ontvingen in de loop van het voorbije jaar enz., enz.

3. Bij gedeeltelijke tijdelijke ongeschiktheid heeft het slachtoffer van een arbeidsongeval — zoals gezegd — recht op een forfaitaire vergoeding gelijk aan het verschil tussen het loon van voor het ongeval en het loon dat betrokkene *kan* verdienen alvorens geheel hersteld te zijn (artikel 2, 5e lid van de wetten op het herstel der schade voortvloeiend uit arbeidsongevallen). De wetgever onderstelt dat het slachtoffer bij gedeeltelijke tijdelijke ongeschiktheid het werk hervat bij dezelfde patroon, doch met minder werkkracht (minder uren of/en lichter werk) en derhalve met minder bezoldiging in een mathematische verhouding tot de overblijvende werkkracht (bijv. bij 40 % ongeschiktheid, betaalt de werkgever maar 60 % der vroegere bezoldiging meer uit); de rest wordt bijgepast door de verzekering-wet tot de arbeider *alles te zamen*, hetzelfde bedrag ontvangt als het loon dat hij vóór het ongeval genoot (evenwel steeds beperkt tot 120.000 fr. 's jaars);

zelfs mag er volgens een recent arrest van het Hof van Verbreking, dd. 9 april 1959 (bekendgemaakt in het « Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid » van januari 1960, onder « Arbeidsongevallen en Beroepsziekten. Onderzoek in verband met de rechtspraak 1957-1958 », door Gabriel-Wurth, S., blz. 20) geen rekening gehouden worden met het feit dat de werkgever aan de werknemer bij toeval een hoger loon zou betalen dan hetgeen *normaal* kan verdiend worden, *gelet op de overblijvende arbeidsgeschiktheid*: het bedrag van de *forfaitaire uitkering die noodzakelijk* aan het slachtoffer moet toegekend worden, is vastgesteld door het *gebiedend* voorschrift van artikel 2, 5e lid.

Dit zou trouwens de wil van de wetgever zijn die duidelijk in de voorbereidende werkzaamheden tot uiting komt (zie ibidem, blz. 20, 4e lid).

Bij *bestendige* gedeeltelijke ongeschiktheid wordt — zoals eveneens gezegd — een *jaarlijkse* vergoeding betaald gelijk aan het percentage van het loon, dat overeenstemt met de graad van ongeschiktheid; voor het overige volgt men dezelfde redenering als bij tijdelijke gedeeltelijke ongeschiktheid. Ook hier heeft de rechtspraak geoordeeld (zie Verbr. 8 november 1957, Pas. 1958, I, 245 en andere vermeld in hetzelfde artikel van hetzelfde nummer van voornoemd tijdschrift, blz. 21, n° 13) dat het feit te weten of het slachtoffer zijn volledig loon na het ongeval behouden heeft, van weinig belang is.

De vergoeding moet uitgekeerd worden, hoe de weerslag van de graad van arbeidsongeschiktheid op de huidige bezoldiging dan ook zij; kumulatie van uitkeringen en loon is normaal.

Kortom, de arbeidsongevallen-wetgeving, gezien in het licht van recente rechtspraak, is derwijze opgevat dat het slachtoffer, door een gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid ingevolge een arbeidsongeval of een ongeval overkomen op de weg van of naar het werk getroffen, praktisch geen enkele *werkelijke* schade, t.t.z. *geen enkel reëel loonverlies* lijdt (behoudens voor het gedeelte van het loon dat 120.000 fr. zou overtreffen) indien hij het werk hervat; deze werkhervatting is normaal te noemen vooral bij een geringe

graad van arbeidsongeschiktheid en in een grote onderneming.

Er is echter meer: heeft het slachtoffer zijn vroeger beroep opnieuw kunnen uitoefenen of dezelfde bezoldiging vanwege zijn (sociaal-vooruitstrevende) patroon kunnen behouden, zodat er alleen een *theoretische* schade bestaat, dan blijft hij het recht op de forfaitaire vergoedingen niettemin integraal behouden: bij slot van rekening kan het slachtoffer zelfs winst halen uit het ongeval.

Het is een bijna ideale, « volmaakte sociale wet ».

Misbruiken zijn weliswaar mogelijk maar moeten niet opgeschroefd worden: als het ongeval *opzettelijk* door de getroffene veroorzaakt wordt, zijn de vergoedingen niet verschuldigd (art. 20), zomin als inzake V.Z.I.; trouwens, wie houdt ervan zich zelf te kwetsen of te verminken, pijnen en risico's daaraan verbonden, ook al brengt het financieel enig voordeel bij?

* * *

De *ziekte- en invaliditeitsverzekering* harerzijds heeft een ander uitgangspunt en streeft een ander doel na: zij kent als uitkering wegens primaire ongeschiktheid (eerste zes maanden) een vergoeding toe gelijk aan 60 % van de *verloren* bezoldiging (artikel 80 O.K.B.); als invaliditeitsvergoeding: voor de eerste zes maanden andermaal 60 % van de *verloren* bezoldiging; na zes maanden voor de niet-regelmatige arbeiders nogmaals hetzelfde (voor de gehuwden; voor de niet-gehuwden 40 % — mits inachtneming van een maximum forfaitair bedrag — op dit ogenblik nog resp. 112 of 80 frank — dat tegelijk als éénvormig dagbedrag geldt voor de regelmatige werknemers) (artikel 87 O.K.B.); de *bevallingsuitkering* bedraagt andermaal 60 % van de *verloren* bezoldiging (artikel 102 O.K.B.). Ik laat hier bijzonderheden buiten beschouwing.

Indien er *geen werkelijk loonverlies* is, is er in beginsel ook geen tegemoetkoming vanwege het ziekenfonds voorzien (althans niet op het stuk van de uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid die krachtens wet- of reglements-bepalingen, op bezoldigingsuitkering recht geeft tijdens de primaire ongeschiktheid (artikel 80 O.K.B.) of de rustperiode bij bevaling (art. 102 O.K.B.) (bijv. voor Bedienden: de eerste dertig dagen vallen ten laste van de werkgever), idem voor de dagen die recht geven op jaarlijks vakantiegeld tijdens de periode van primaire ongeschiktheid.

Naar de geest beschouwd, zou er, naar mijn bescheiden oordeel, zelfs geen uitkering verschuldigd zijn voor de dagen arbeidsongeschiktheid welke de werkgever *vrijwillig of contractueel* te zijnen laste zou nemen evenmin als voor die dagen welke door een verzekeringsmaatschappij van het slachtoffer van een gewoon ongeval, waarbij geen derde betrokken was, vergoed worden, ingevolge een *omniumpolis* met individuele verzekering tegen lichamelijke en beroepschade, vrijwillig afgesloten door en met de verzekerde: in deze gevallen is er immers geen sprake van « verloren » bezoldiging. Toch schijnt de praktijk van deze regel afgeweken te zijn; dank zij, mijn inziens, vooral de onduidelijkheid en onvolledigheid der teksten! Voor individuele verzekeringen-voorzorg kan dit nog aanvaard worden (deze moet niet bestraft, maar eerder aangemoedigd worden), voor zover in het totaal geen vergoeding van meer dan 100 % van het verloren loon verworven wordt.

De V.Z.I is, zoals reeds gezegd, door het algemeen raam van de maatschappelijke zekerheid gebonden en

treedt slechts op bij ongeschiktheid van minstens 2/3 erkend door de adviserende geneesheer van het verzekeringsorganisme, terwijl de verzekeringswet iedere — zelfs geringe — gedeeltelijke vermindering der arbeidsongeschiktheid vergoedt. Het ziekenfonds dekt dus niet ieder verlies in bezoldiging, het komt slechts — en dan nog meestal in beperkte mate — in het herwinnen van de «verloren bezoldiging» tegemoet bij tamelijk ernstige ziekten en ongevallen welke het vermogen tot verdienen *zeer* verminderd hebben. Het percentage ongeschiktheid boven de 66 % brengt geen overeenstemmend percentage in de vergoeding mede: deze is steeds eenvormig op 60 % bepaald in beginsel.

Weliswaar, sluit deze ongeschiktheid van minstens 2/3 niet noodzakelijk *alle* arbeid en inkomsten uit:

inderdaad, mits het loon of ander beroepsinkomen door de verzekerde wordt aangegeven en de arbeid waarvoor dit loon of beroepsinkomen wordt uitgekeerd uit een geneeskundig oogpunt wordt toegelaten door het betaalorganisme van het ziekengeld, is een kumulatie met de vergoeding voor primaire ongeschiktheid of met de invaliditeitsvergoeding geoorloofd.

Doch deze kumulatie is beperkt en wel in deze zin dat de vergoeding voor primaire ongeschiktheid of de invaliditeitsuitkering zo verminderd wordt, dat bij samenloop met het bedrag van het loon of ander beroepsinkomen, geraamd in werkdagen, een som gelijk aan 85 % (gehuwde) of 65 % (verzeerde die niemand ten laste heeft) van de gemiddelde dagelijkse bezoldiging in de beroepscategorie van de belanghebbende niet wordt overschreden.

In de praktijk zullen de letsels en functionele stoornissen trouwens meestal wel van die aard zijn — voor zover de ongeschiktheitscoëfficiënt van minstens 66 % althans op ernstige wijze vastgesteld werd door de adviserende geneesheer van de mutualiteit — dat belanghebbende hoogstens een *kleine bijverdienste* voor eigen rekening of voor een andere werkgever, dan deze waarmede hij verbonden was vóór de aanvang van zijn ongeschiktheid en waarmede hij wellicht nog verbonden is (de *uitvoering* van de arbeidsovereenkomst is enkel *geschorst*), kan verwerven. Hij zal zelden in het totaal een bedrag gelijk aan 85 % van de vroegere bezoldiging kunnen bekomen en nog veel minder een bedrag gelijk aan 100 % (moest de toegelaten kumulatie ooit tot dit percentage opgevoerd worden). De verzekerden met het hoogste percentage ongeschiktheid (bijv. van 90 tot 99 %) zullen het meeste schade lijden onder de regeling van de V.Z.I.

Besluit: Kortom, de geest, de ratio legis, en de algemene structuur van de reglementering der verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit wijzen er wel op dat de wetgever er in hoofdzaak naar gestreefd heeft de zieke en arbeidsongeschikte arbeiders, binnen het raam van de maatschappelijke zekerheid, enkel te vergoeden — en dan nog in beperkte mate meestal (1) — voor het *werkelijke loonverlies* dat ze lijden. Het wil me voorkomen dat er op de eerste plaats gedacht werd aan een *gewone ziekte* (andere dan een beroepsziekte) en aan een gewoon ongeval (niet veroorzaakt door een derde, noch opzettelijk of omwille van dronkenschap door het slachtoffer zelf, een ongeval dat evenmin als wettelijk arbeidsongeval of ongeval overkomen op de weg van en naar het werk te beschouwen is) welke niet enkel (zware) onkosten voor geneeskundige verzorging medebrengen maar ook een gebrek aan de normale inkomsten veroorzaken.

Indien de Commissie van Beroep toch heeft kun-

nen beslissen dat de V.Z.I. soms nog moet tegemoetkomen in de ongevallen of ziekten welke reeds krachtens een *bijzondere* wet vergoed worden, dan is dit, mijns inziens, vooral te danken aan de onvolledigheid van de tekst van artikel 117, 6° (welke bij de aanvang van deze studie aangehaald werd) op zich zelf beschouwd, en aan het dubbelzinnig woord «gedekt» dat in deze tekst voorkomt; kortom, aan een interpretatie «naar de letter». Wat niet wegneemt dat deze uitspraak juridisch te verdedigen is en door de verzekerden ten eerste zal gewaardeerd worden.

II. De Lege Ferenda.

De vraag kan gesteld worden of het wenselijk is de V.Z.I. een rol te blijven toekennen indien het vaststaat dat de verplicht-verzekerde arbeider (werkman of bediende) het slachtoffer werd van een wettelijk arbeidsongeval, of van een ongeval overkomen op de weg van of naar het werk, wat betreft *het ten laste nemen* van een gedeelte der ongeschiktheidsvergoeding.

Naar mijn bescheiden mening is het de taak van de V.Z.I. slechts de *verloren* bezoldiging binnen het raam van de maatschappelijke zekerheid gedeeltelijk (en laten we hopen, ingevolge de sociale evolutie, later *geheel*) te vervangen. Welnu, de wetgever welke de wetgeving op de arbeidsongevallen uitgevaardigd heeft, heeft precies gewild — zoals in het eerste deel der uiteenzetting betoogd werd — dat er in geval van arbeidsongeval geen — of kwasi — geen netto verlies aan loon zou bestaan (om het zacht uit te drukken) tenzij belanghebbende bij gedeeltelijke ongeschiktheid zou weigeren het werk te hervatten of zou afgedankt worden door zijn werkgever. Kortom, de arbeidsongevallen-wetgeving is in beginsel veel gunstiger dan het organiek koninklijk besluit van 22 september 1955 van de ziekte- en de invaliditeitsverzekering. Dit is begrijpelijk; de werkgever heeft de plicht voor de *veiligheid* van de werknemers te waken, in de fabrieken, de werkplaatsen of kantoren waar de arbeid gepestreerd wordt (cfr. art. 11 van de wet op arbeidsovereenkomst voor werklieden: «het hoofd ener onderneming is verplicht... met de nauwgezetheid van een goed huisvader en ondanks elk tegenovergesteld beding, te zorgen dat de arbeid geschiede onder behoorlijke voorwaarden, ten opzichte van de veiligheid en de gezondheid van de werkman...»), hij moet er de gevolgen van dragen indien de arbeider — welke zijn arbeid verricht met de zorg van een goed huisvader op de tijd en de plaats en de wijze zoals is overeengekomen en volgens de hem gegeven onderrichtingen, tot groter bloei van de onderneming en tot verrijking van de ondernemer — naar aanleiding van die arbeid of het gebrek aan veiligheid in de werkplaatsen verongelukt of gekwetst en geheel of gedeeltelijk arbeidsongeschikt wordt.

Dit blijft even logisch en billijk, wanneer de arbeider als slachtoffer van een aan de normale weg van of naar het werk onafscheidelijk verbonden risico valt: weliswaar heeft de patroon hier geen verplichting van veiligheidszorg meer — het is daarom trouwens dat het slachtoffer zelf moet bewijzen dat het op de weg van en naar het werk overkomen ongeval aan een met de normale weg verbonden risico te wijten is — maar het is niettemin om zijnerwille dat de arbeider bedoeld traject aflegde en er de dood vond of gekwetst werd.

Het arbeidsongeval is trouwens een «schielijke en abnormal gebeurtenis, voortvloeiend uit de plotselinge werking van een vreemde kracht» (Verbr. 24 mei 1957, Pas. 1957, I, 1159).

De ziekte- en invaliditeitsverzekering moet daarentegen tegemoetkomen in *normaal veelvuldig voorkomende risico's*, welke in beginsel niets te maken hebben met de vervulling van de dagtaak (gewone ziekten, gewone ongevallen) en waarbij ook meer misbruiken zouden te vrezen zijn, moest er geen wachttijd van drie dagen en controle vanwege de adviseerende geneesheer van de mutualiteit voorzien zijn.

Het ware mijn inziens wenselijk bij een *grondige hervorming* van de ziekte- en invaliditeitsverzekering in de vorm van een wet, de terreinen tussen de V.Z.I. enerzijds en de verzekering-wet anderzijds scherper af te bakenen: de eerste mag met de laatste niets meer te maken hebben indien het om een ongeval gaat dat uitsluitend zijn oorsprong vindt in een arbeidsongeval (of een ongeval overkomen op de weg van en naar het werk) en dat trouwens steeds *per sé effectief vergoed wordt, krachtens de bijzondere wet*, hetzij door de ondernemer, of diens verzekeringsmaatschappij hetzij door een Waarborgfonds.

Indien men meent dat de forfaitaire vergoedingen uit de arbeidsongevallenwet nog onvoldoende zijn in bepaalde (doch zeer zeldzame) gevallen, is het deze wet die moet verbeterd worden en niet die op de Z.I. welke reeds meer dan genoeg belast is met haar eigen *normale* uitgaven (en deficit!), en zeker niets te verbeteren heeft aan de wetten op de arbeidsongevallen.

Er was trouwens een ongezond vertrekpunt: twee onderscheiden geneeskundige beslissingen nopens eenzelfde ongeschiktheid kunnen op dit ogenblik tot de conclusie leiden dat eenzelfde arbeider na éénzelfde arbeidsongeval tegelijk minder dan 60 % arbeidsongeschikt (en indien hij meer dan 8.000 fr. per maand verdient, gevoelig minder dan 60 %) geacht wordt voor de ene sociale sector en tegelijk minstens 66 % voor de andere sector.

Mocht het beginsel van de tegemoetkoming van de V.Z.I. bij arbeidsongeval volledig uitgeschakeld worden, dan zal het slachtoffer ook eerder geneigd zijn (of zijn syndikaat voor hem) zich in te spannen om vanwege de vrederechter een zo hoog mogelijke ongeschiktheidsgraad op het plan van de verzekering-wet te bekomen, en aldus een zo hoog mogelijke forfaitaire vergoeding uit de geordende wetten op de arbeidsongevallen te putten. Dit voor zover het er de schijn mocht van hebben dat de medische uitspraak van de verzekeringsmaatschappij van de ondernemer al te streng zou zijn bij het erkennen van een redelijk percentage ongeschiktheid.

III. Slotopmerkingen.

1) In deze studie werd niet onderzocht in hoeverre een tegemoetkoming van de V.Z.I. misschien zou wenselijk blijven *ten provisionele titel*, d.w.z. voorlopig en onder voorbehoud van terugvordering, zolang er betwisting bestaat over het feit of een ongeval werkelijk een wettelijk arbeidsongeval of een ongeval op weg van of naar het werk is. Dit probleem vergt een afzonderlijk onderzoek. In de vorige bladzijden ging het enkel om *het definitief ten laste nemen* van zekere vergoedingen voor arbeidsongeschiktheid, *voor zover het uitgemaakt is* dat het slachtoffer werkelijk onder de toepassing van de wetgeving op de arbeidsongevallen (of op deze overkomen op de weg van en naar het werk) viel.

2) In deze studie werd evenmin gehandeld over een ziekte welke na en los van het arbeidsongeval ontstaat op een tijdstip waarop nog forfaitaire vergoedingen wegens gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid (tijdelijke of bestendige) ingevolge het arbeidsongeval, verschuldigd zijn. Een beperkte samenloop van het ziekengeld met voornoemde vergoedingen is alsdan geoorloofd, krachtens artikel 95/O.K.B.

3) Ook wil hiermede niet noodzakelijk gezegd zijn dat dezelfde redenering opgaat voor de ongevallen veroorzaakt bij toepassing van de bepalingen van artikel 1382 en vlg. van het burgerlijk wetboek (*burgerlijke aansprakelijkheid van een derde*). Laatstvermelde bepalingen maken ten opzichte van het organiek koninklijk besluit van 22 september 1955 geen bijzondere wetgeving uit; het zijn gemeenrechtelijke bepalingen zonder specifiek-sociale inslag doch van algemeen-menselijke-morele aard. Enerzijds zijn ze minder gunstig dan de wetgeving op de vergoeding der schade veroorzaakt door arbeidsongevallen:

a) ze beogen slechts de vergoeding der schade voor zover en in de mate dat er *fout* was bij de derde en oorzakelijk verband tussen de fout en de veroorzaakte schade (dit alles moet dan nog bewezen worden door het slachtoffer: *actori incumbit probatio*);

b) ze beogen slechts de *werkelijke* schade;

c) ze verzekeren niet immer de effectieve dekking door de derde, mocht deze insolvelabel zijn (sedert de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen — zie B. Stbl. van 15 juli 1956, — zijn de gevallen waarin de vrees voor niet-effectieve dekking gegrond is, nochtans zeer verminderd).

Anderzijds zijn ze gunstiger:

a) ze beogen niet enkel de vergoeding der lichamelijke schade, maar ook deze der morele schade (pijnen en smarten, verlies aan schoonheid met vermindering der huwelijkskansen voor jonge arbeidsters, enz.) en der schade aan goederen;

b) er is geen sprake van loonbegrenzing.

Dit probleem vergt dus eveneens een afzonderlijke studie.

4) Daar de schadeloosstelling voor *beroepsziekten* waarin de wet van 24 juli 1927 voorziet, door dezelfde beginselen beheerst wordt als de vergoeding der schade voortspruitende uit arbeidsongevallen, gelden de conclusies van dit betoog eveneens voor de tegemoetkoming van de V.Z.I. in de uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid ontstaan ingevolge een beroepsziekte. Hiertoe lijkt een nieuw onderzoek derhalve overbodig.

ELST, R.
Doctor juris,
Rijksambtenaar.

(1) Met uitzondering van de tweede invaliditeitsperiode, t.a.v. sommige, vooral jongere en vrouwelijke arbeidskrachten, — regelmatige werknemers met een gering loon, welke inderdaad na 12 maanden arbeidsongeschiktheid, een vaste uitkering van 112 of 80 Fr. (zie supra) als algemeen levensminimum kunnen bekomen, uitkering welke eventueel hoger is dan hun vroegere totale bezoldiging. Door het spel van de regelen op de beperkte kumulatie, zoëven (onmiddellijk vóór ons besluit) beschreven (evenals bij beperkte samenloop met een vroeger verworven arbeidsongevallenrente of dito toelage uit het Fonds voor Gebrekkigen en Verminkten blijv.) kunnen zij tijdens bewuste periode zelfs meer dan het eenvormig forfaitair bedrag van 112 Fr. (gehuwden) of 80 Fr. (zonder gezinslast) ontvangen.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e kamer. — 22 januari 1960

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever : M. Neven.

Advocaat-generaal : M. Mahaux.

Advocaten : Mrs. De Harven en De Bruyn.

Militaire opeisingen. — Wettelijke wijziging van de munteenheid tussen het ogenblik, waarop schade berokkend wordt en de datum, waarop de schade bij vonnis wordt toegewezen. — Verplichting voor de rechter de wettelijke munteenheid aan te wenden op de datum van de uitspraak.

De bij de wet van 12 mei 1927 op de militaire opeisingen en bij het K.B. van 3 mei 1939 gevoegd reglement van militaire opeisingen alsook het reglement van de burgerlijke opeisingen van 1 februari 1938 aan de rechters opgelegde verplichting de schade volgens de handelswaarde op het ogenblik waarop zij veroorzaakt werd te berekenen en de som te bepalen, die nodig is om het beschadigd goed in zijn vroegere staat te herstellen, sluit de verplichting in daartoe de wettelijke munteenheid aan te wenden, zoals zij op het ogenblik van hun uitspraak bepaald is, onder voorbehoud van de toepassing van de wet van 29 april 1935.

Belgische Staat

(Minister van Landsverdediging) t./Peeters en Cs.

Gelet op het bestreden vonnis, op 23 juni 1958 in hoger beroep gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Mechelen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1 van het Koninklijk besluit nr 32 van 26 augustus 1939 betreffende de mobilisatie van het leger, 4, 7, 23, 44 van de wet van 12 mei 1927 op de militaire opeisingen, 10, 11 van het Koninklijk besluit van 1 februari 1938 betreffende de Staatsburgers die, bij vrijwillige dienstneming of bij opeising in oorlogstijd de werking der openbare diensten moeten verzekeren, 36, 69 en 70 van het Koninklijk besluit van 3 mei 1939,

doordat het bestreden vonnis, — de eis inwilligend waarbij verweerders erom verzochten dat een door de waardevermindering van de munt gemotiveerde vermeerderingscoëfficiënt 3 zou worden toegepast op de vergoedingen tot herstel van de schade die het gevolg van de opeising is geweest, welke vergoedingen op grond van de prijzen van 1939 werden berekend, — aanlegger veroordeeld heeft, om aan verweerders de som van 50.000 fr. vermenigvuldigd met drie te betalen om de reden dat de wetgeving in zake opeising enkel op het stuk van vergoedingen wegens opeising, en geenszins op het stuk van vergoedingen wegens verliezen en beschadigingen, bepalingen zou inhouden waarbij de herschatting van de vergoedingen verboden wordt, dan wanneer :

— daar de mobilisatie van het leger bij het Koninklijk besluit nr 32 van 26 augustus 1939 afgekondigd werd en de opeising op 3 oktober 1939 geschied is, de litigieuze toestand door de wettelijke en reglementaire bepalingen betreffende de opeisingen in oorlogstijd geregeld was,

— luidens artikel 4 van de wet van 12 mei 1927 de

Minister van landsverdediging in geval van mobilisatie van het leger, kan opeisen ... mits rechtmatige vergoeding op voet van de waarde der verstrekkingen op het ogenblik der opeising,

— luidens artikel 23 van dezelfde wet, de schade, waarvoor de militaire overheid verantwoordelijk is uit hoofde van de beschadigingen en verliezen welke zich, zonder het optreden van een vreemde oorzaak, gedurende de tijd waaronder zij de opgeëiste onroerende goederen in beslag heeft gehouden voordoen, alleen de stoffelijke en rechtstreekse schade omvat en volgens de handelswaarde op het ogenblik der schade berekend wordt,

— ten slotte, luidens artikel 11 van het Koninklijk besluit van 1 februari 1938, en luidens artikel 36 van het Koninklijk besluit van 3 mei 1939, de in artikel 23 der wet van 12 mei 1927 bedoelde vergoeding de nodige som bedraagt om het goed weer in de staat te brengen waarin het was toen de schade werd toegebracht en dus mits inachtneming van de sleet, de prijs der materialen en de arbeidslonen ten tijde der beschadiging,

— aldus, het volstrekt niet zo is dat de wetgeving in zake opeising slechts op het stuk van vergoedingen voor eigenlijke opeising en geenszins betreffende de vergoedingen wegens beschadigingen of verliezen (wat een zeer zonderlinge anomalie zou geweest zijn) bepalingen zou inhouden waarbij de herschatting van de vergoedingen verboden wordt doch er integendeel uitdrukkelijke bepalingen bestaan welke het bestreden vonnis niet heeft kunnen miskennen dan door de wet te schenden :

Overwegende dat, na de schade welke door de Belgische troepen tijdens de bezetting van het kasteel van verweerders gedurende circa 7 maanden, van oktober 1939 tot mei 1940, aan roerende en onroerende goederen veroorzaakt werd, op 50.000 fr., waarde 1939, geraamd te hebben, het bestreden vonnis op dit bedrag het coëfficiënt 3 toepast en aldus de vergoeding wegens de sedert dien door de waarde van de frank ondergane wijzigingen op 150.000 fr. vaststelt ;

Overwegende dat de bepaling van de waarde 1939 van de schade niet gekritiseerd wordt ; dat de grief enkel tegen het toepassen van een coëfficiënt van herschatting van die waarde gericht is ;

Overwegende dat, naar luid van artikel 23 van de wet van 12 mei 1927 op de militaire opeisingen, de militaire overheid instaat voor de beschadigingen en verliezen welke zich voordoen gedurende de tijd waaronder zij de gebouwen en meubelen, waarvan het gebruik tijdelijk werd opgeëist, in beslag heeft gehouden ; dat de schade waarvoor de militaire overheid aldus verantwoordelijk is volgens de handelswaarde op het ogenblik der schade berekend wordt ;

Overwegende dat, krachtens de artikelen 36 en 70 van het Koninklijk besluit van 3 mei 1939 gevoegd reglement over de militaire opeisingen, de toe te kennen vergoeding de som dient te bedragen die nodig is om het beschadigd goed in zijn vroegere staat te herstellen, met inachtneming namelijk van de sleet, van de prijs der bouwstoffen en van de ten tijde der beschadiging geldende arbeidslonen ; dat artikel 11 van het door het vonnis aangeduid reglement over de burgerlijke opeisingen van 1 februari 1938, dezelfde bepaling inhoudt ;

Overwegende dat de aldus aan de rechters opgelegde verplichting de schade volgens de handelswaarde op het ogenblik waarop zij veroorzaakt werd te berekenen

en de som te bepalen die nodig is om het beschadigd goed in zijn vroegere staat te herstellen, de verplichting insluit daartoe de wettelijke munteenheid aan te wenden zoals zij op het ogenblik van hun uitspraak bepaald was, onder voorbehoud van de toepassing van de wet van 29 april 1935 ;

Overwegende dat op het ogenblik van de schade de muntpariteit bij Koninklijk besluit van 31 maart 1936 in verhouding tot een gewicht fijnhoud vastgesteld was, dat die bepaling ingetrokken werd bij de besluitwetten nummers 5 en 6 van 1 mei 1944, krachtens dewelke de waarde van de frank in verhouding tot buitenlandse munten vastgesteld werd ; dat de wet van 12 april 1957 betreffende het muntstatuut de waarde van de frank als munteenheid naar een ander gewicht fijnhoud bepaald heeft, dat de krachtens die bepalingen vastgestelde nieuwe waarde van de munteenheid verschillend is van die welke uit het Koninklijk besluit van 31 maart 1936 voortvloeide ;

Overwegende dat aldus een wettelijke wijziging van de munteenheid zich heeft voorgedaan tussen het ogenblik waarop de schade berokkend werd en de datum waarop het arrest gewezen werd ; dat de rechter met die wijziging wettelijk rekening heeft kunnen houden om, in een zekere maat, het bedrag te vermeerderen welke de schade in 1939 opliep ;

Overwegende dat, naardien het dispositief van het vonnis aldus wettelijk gerechtvaardigd is, de grief die gericht is tegen de beweegredenen waarbij een onderscheid tussen de vergoeding wegens opeising en de vergoeding wegens schade wordt gemaakt, van belang ontbloomt is ;

Dat het middel derhalve niet ontvankelijk is ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 15, 6e en 7e alinea, van de wet van 12 mei 1927 op de militaire opeisingen, 1 en 4 van het besluit van 31 januari 1941 betreffende de door de Staat verschuldigde moratoire interesten, 3 van de besluitwet van 5 mei 1944, 1 van het besluit van de Regent van 18 september 1945, 9, 2°, van de wet van 28 maart 1955 dat § 2 vormt van artikel 59 van het Koninklijk besluit van 15 januari 1948 tot samenschakeling der wetten betreffende de inkomstenbelastingen, en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis aanlegger tot de op de litigieuze vergoedingen verlopen gerechtelijke interesten veroordeelt,

dan wanneer artikel 15 van de wet van 12 mei 1927 bepaalt dat de vergoedingen voor militaire opeisingen interest opbrengen met ingang van de derde maand der levering tegen dezelfde rentevoet als die welke door de Staat voor te laat betaalde belastingen geëist wordt, — en dat vermelde termijn geschorst blijft zolang het ministerie van landsverdediging, ten gevolge der overweldiging van het grondgebied door de vijand, onmogelijk met de belanghebbenden in betrekking blijven kan ; dat gezegde rentevoet bij het besluit van 31 januari 1941 op 2 % teruggebracht werd en aldus bleef tot het verstrijken van de twaalfde maand na de bevrijding van het grondgebied ; dat op dit ogenblik — hetzij op 15 februari 1946 — het hierboven beschreven stelsel van de wet van 12 mei 1927 opnieuw van kracht werd ; dat het bestreden vonnis, dienvolgens, aanlegger niet tot betaling van gerechtelijke, doch alleen tot betaling van wettelijke interesten kon veroordelen ;

Overwegende dat ingaande op de konklusies waarbij verweerders vorderen dat de Staat, benevens tot de hoofdsom, « tot de wettelijke interesten naar de wettelijke rentevoet in zake van opeising vanaf de eerste der vierde maand na 10 mei 1940, alsook tot de gerechtelijke interesten » zou veroordeeld worden, het vonnis

zich er toe beperkt aanlegger te veroordelen de hoofdsom van 150.000 fr. met de gerechtelijke interesten te vermeerderen ;

Overwegende dat niet wordt aangevoerd dat de rentevoet van de aldus toegekende gerechtelijke interesten, de wettelijke rentevoet in zake opeising overtreffen ; dat het middel van belang ontbloomt is en dienvolgens niet ontvankelijk is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer — 2 mei 1959.

Voorzitter : M. Vandermersch.

Raadsheer-verslaggever : M. Louveaux.

Procureur-generaal : M. Hayoit de Termicourt.

Advocaat : Mr P. Struye.

Strafrecht. — Vereisten voor de toepasselijkheid van de artikelen 418-420 S.W.

Voor de toepasselijkheid van de art. 418 en 420 S.W. is vereist, dat door iemand aan een ander verwondingen worden toegebracht.

Het toebrengen van verwondingen aan zich zelf valt niet onder het bij die wetsbepalingen voorziene wanbedrijf.

Buggenhout t/N.V. La Concorde.

Gelet op het bestreden vonnis op 3 mei 1957 in laatste aanleg gewezen door de rechtbank van eerste aanleg te Brussel ;

Over het eerste middel afgeleid uit de schending van de artikelen 418 en 420 van het Strafwetboek, 7 der wet van 1 augustus 1899 betreffende het verkeer, 21, 22, 23, 24, 25, 26 en 28 der wet van 17 april 1878 inhoudende de voorafgaandelijke titel van het Wetboek van strafvordering, en 22 - 3, van het Koninklijk besluit van 1 februari 1934 op het wegverkeer,

doordat, zonder te betwisten en na zelfs vastgesteld te hebben dat het litigieuze ongeval door een inbreuk van eiser op voormeld artikel 22 - 3, van het reglement op het wegverkeer veroorzaakt was en na vastgesteld te hebben dat het ongeval zich op 6 juli 1953 had voorgedaan en dat de inleidende dagvaarding slechts op 31 mei 1956 betekend werd, het bestreden vonnis de hieruit afgeleide exceptie van verjaring verworpen heeft, om reden dat eiser ten gevolge van gezegd ongeval gekwetst was geweest, zodat de verjaring van drie jaar ter zake van toepassing was,

dan wanneer het onvrijwillig aan zich zelf toebrengen van slagen en verwondingen geen misdrijf uitmaakt en niet onder de toepassing van artikelen 418 en 420 van het Strafwetboek valt,

dan wanneer dus ter zake alleen de overtreding van voormeld artikel 22 - 3, van het Koninklijk besluit van 1 februari 1934 diende in acht te worden genomen,

dan wanneer dienvolgens de vordering van verweerster, welke meer dan twee jaar na het ongeval ingesteld werd, op grond van de overige aangehaalde wetsbepalingen verjaard was ;

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt dat de door verweerster bij exploit van 31 mei 1956 ingestelde eis ertoe strekte aanlegger tot schadevergoeding

te horen veroordelen wegens een op 6 juli 1953 overgekomen verkeersongeval; dat de aan aanlegger ten laste gelegde fout, welke door hem niet betwist wordt, een overtreding van artikel 22 - 3, van het Koninklijk besluit van 1 februari 1934 uitmaakt;

Dat het vonnis aldus er op wijst dat de eis van verweerster op de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk wetboek gegrond is, en dat de door haar ingeroepen fout, welke de oorzaak van de schade is geweest, een inbreuk is op de alsdan in voege zijnde wegcode;

Overwegende dat om de door eiser ingeroepen exceptie van verjaring welke uit het artikel 7 van de wet dd. 1 augustus 1899 afgeleid werd te verwerpen, de rechter zijn beslissing hierop grondt dat eiser ingevolge het ongeval verwondingen heeft opgelopen en dat derhalve de verjaring van drie jaar ter zake toepasselijk is;

Overwegende weliswaar, dat wanneer een persoon een wanbedrijf van onvrijwillige verwondingen en een inbreuk op de wegcode heeft begaan en beide misdrijven door een enig feit worden uitgemaakt, de publieke vordering en de burgerlijke vordering, tot herstel van de door dit feit berokkende schade, na drie jaar verjaren;

Maar overwegende dat door zich zelf verwondingen toe te brengen, aanlegger het bij artikelen 418 en 420 van het strafwetboek voorziene wanbedrijf niet heeft gepleegd, daar tot toepassing van die bepalingen vereist wordt dat door iemand aan een ander verwondingen werden toegebracht;

Waaruit volgt dat de redenen van het vonnis het bestreden beschikkend gedeelte niet wettelijk rechtvaardigen en dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Verbreekt het bestreden vonnis;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerster tot de kosten en verwijst de zaak naar de rechtbank van eerste aanleg te Leuven.

RAAD VAN STATE

3e kamer. — 26 februari 1960.

Voorzitter : M. Somerhausen.

Raadsheren : M.M. De Bock en Holoye.

Substituut-auditeur-generaal : M. Duchâtelet.

W. 30 juni 1956 betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen. — Toepassing van artikel 15 § 1.

Uit de parlementaire voorbereiding en uit de algemene economie van de wet blijkt dat de wetgever het voordeel van de kosteloze toelagen, bepaald in artikel 15 § 1, niet toepasselijk heeft willen verklaren op vrouwen van meer dan zestig jaar, wanneer zij het pensioen als weduwe van een zelfstandige genieten.

Solidariteits- en Waarborgfonds t/ Schreder.

Arrest n° 7653.

Gezien het op 4 juni 1959 ingediende verzoekschrift, waarbij het Solidariteits- en Waarborgfonds de nietigverklaring vordert van « de beslissing n° 207 van de

Commissie van beroep van Luxemburg van 7 april 1959 ... voor zover deze betrekking heeft op de aanvraag om kosteloze toelage als weduwe van een zelfstandige uitgaande van Mevrouw Schreder Marie-Octave, weduwe Schneider Léopold ... en haar deze toelage met ingang van 1 juni 1956 verleent »;

Overwegende dat de verzoekende partij zich tot staving van haar eis tot nietigverklaring beroept op « een enig middel steunend op schending, verkeerde toepassing of verkeerde uitlegging van artikel 15, § 1, van de wet van 30 juni 1956 betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen »;

Overwegende dat de Commissie van beroep die uitspraak doet over de beslissingen in eerste aanleg door het Solidariteits- en Waarborgfonds genomen, na te hebben vastgesteld dat appellante, Schreder Marie-Octave, weduwe Schneider Léopold, de leeftijd van eenenzestig jaar had bereikt de dag waarop zij om kosteloze toelage heeft verzocht, dit is 17 januari 1957, deze aanvraag heeft ingewilligd om de volgende reden : « luidens artikel 15, § 1, 1°, van de wet van 30 juni 1956 betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen geniet iedere vrouw, ongeacht haar burgerlijke stand, als zij aan de eisen van de evengenoemde wetgeving voldoet, aanvullende renten en toelagen zodra zij 60 jaar oud is geworden »;

Overwegende dat uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 30 juni 1956 blijkt, dat de wetgever het voordeel van de kosteloze toelagen niet op vrouwen van zestig jaar toepasselijk heeft willen verklaren, als zij het pensioen als weduwe van een zelfstandige genieten; dat de strekking van deze bepaling, dus van artikel 15, § 1, 1°, blijkt uit de algemene economie van de wet; dat de door de wetgever gebruikte bewoordingen moeten worden opgevat volgens de interpretatie welke de bepalingen van de toepasselijke wet in hun geheel wettigen; dat het middel tot vernietiging ontleend aan de verkeerde toepassing van artikel 15, § 1, 1°, van de wet van 30 juni 1956 in aanmerking moet worden genomen;

Besluit :

Artikel 1.

De beslissing n° 207 van 7 april 1959 van de Commissie van beroep van de provincie Luxemburg, die uitspraak doet over beslissingen in eerste aanleg door het Solidariteits- en Waarborgfonds genomen, wordt vernietigd.

Artikel 2.

Dit arrest zal worden overgeschreven op de registers van de Commissie van beroep van de provincie Luxemburg, die uitspraak doet over beslissingen in eerste aanleg door het Solidariteits- en Waarborgfonds genomen, en melding ervan zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing.

Artikel 3.

De zaak wordt verwezen naar de anders samengestelde Commissie van beroep van de provincie Luxemburg die uitspraak doet over beslissingen in eerste aanleg door het Solidariteits- en Waarborgfonds genomen.

Artikel 4.

De kosten, bepaald op 750 frank, komen ten laste van de tegenpartij.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer — 16 november 1959.

Voorzitter : M. Hennequin de Villermont.
Raadsheren : MM. de la Vallée Poussin en Sury.
Advocaat-generaal : M. van den Eynde de Rivieren.
Advocaten : Mrs L. Rombaut en J. Arts.

Gerechtelijk akkoord door boedelafstand. — Bevoegdheid van de vereffenaars. — Rechten van de gezamenlijke schuldeisers en van de concordataire schuldenaars.

Bij een gerechtelijk akkoord worden de schuldeisers vertegenwoordigd door de vereffenaar, die overeenkomstig art. 32 van de samengeordende wetten betreffende het gerechtelijk akkoord in rechte verschijnt.

Bedoeld artikel heeft geen geijkte formule opgelegd voor de namens de vereffenaar uit te brengen exploitatie (zie nader het arrest).

Het meerbedoeld art. 32 schrijft niet voor, dat zo er meer dan een vereffenaar is, de vereffenaars gezamenlijk moeten handelen. Het bevat niet de bepaling, zoals dit het geval is voor art. 179 van de wetten op de handelsvennootschappen, dat de vereffenaars een college vormen.

Nu in het onderhavig geval de rechtbank aan de vereffenaars dezelfde bevoegdheden als die van de curatoren in een faillissement heeft verleend, en in het algemeen aanvaard wordt, dat curatoren niet gezamenlijk moeten optreden, mag aangenomen worden dat het optreden van een vereffenaar ook de andere vereffenaars bindt.

De vereffenaars kunnen alleen voor de gezamenlijke schuldeisers en niet voor bepaalde schuldeisers optreden.

De gezamenlijke schuldeisers bezitten tegenover een der schuldenaars, die met andere schuldenaars boedelafstand heeft gedaan, geen andere rechten dan die welke die andere schuldenaars tegenover hem kunnen doen gelden; bedoelde schuldenaar kan derhalve tegen de vereffenaar alle middelen en excepties opwerpen, die hij tegen de concordataire schuldenaars zou kunnen doen gelden.

Meeuws t/ schuldeisers der concordataire vereffening der « Constructiewerkhuizen P. Meeuws » en A. Celis.

Gezien in uitvoerbare vorm overgelegd de uitgifte van het bestreden vonnis gevelde door de rechtbank van Koophandel te Antwerpen op 13 september 1956 en de geregistreerde akte van beroep dd. 5 oktober 1956;

Overwegende dat het beroep in regelmatige vorm en tijdig werd ingesteld;

Overwegende dat appellant vooreerst opwerpt dat de eis niet ontvankelijk is, omdat hij ingeleid werd « ten verzoeken van de schuldeisers der concordataire vereffening der Constructiewerkhuizen P. Meeuws, vertegenwoordigd door de heer August Celis vereffenaar », hetgeen in strijd zou zijn met artikel 32 van de wetten op het gerechtelijk akkoord zoals samengeordend door het Regentsbesluit van 25 september 1946; dat appellant dan ook in zijn akte van beroep en in zijn besluiten en onder voorbehoud van alle rechten zijn verhaal neemt en concludeert in tweede orde tegen de heer August Celis in zijn hoedanigheid van concordataire vereffenaar hebbende gehandeld in naam en voor rekening van de schuldeisende massa der concordataire vereffening « Constructiewerkhuizen P. Meeuws »;

Overwegende dat deze opwerping niet opgaat; dat artikel 32 hierboven vermeld geen geijkte formule oplegt; dat waar de wet voorziet dat de vereffenaars in naam en voor rekening van de schuldeisende massa kunnen optreden, het zonder belang blijft dat de eis ingeleid werd ten verzoeken « van de schuldeisers der concordataire vereffening, vertegenwoordigd door de vereffenaar de heer August Celis » of « van de heer August Celis, in zijn hoedanigheid van vereffenaar, die de schuldeisers der concordataire vereffening vertegenwoordigt »; dat in beide gevallen de werkelijke aanleggers de schuldeisers zijn, doch vertegenwoordigd door de vereffenaar; dat waar appellant staande houdt dat de schuldeisers der concordataire vereffening een groep zonder rechtspersoonlijkheid vormen en derhalve geen hoedanigheid bezitten om in rechte te verschijnen, dient geantwoord dat de vereffenaar, die hen vertegenwoordigt, in rechte verschijnt overeenkomstig bedoeld artikel 32;

Overwegende dat appellant verder opwerpt dat het vonnis dd. 30 april 1953, waarbij de aanvraag tot gerechtelijk akkoord werd bekrachtigd twee vereffenaars heeft aangesteld en dat de dagvaarding slechts melding maakt van de heer Celis;

Overwegende dat bedoeld vonnis van 30 april 1953 de heer Celis als eerste vereffenaar « zaakleider » heeft aangesteld en als tweede vereffenaar « juridisch adviseur » de heer Stevens; dat het verder bepaalt dat beide vereffenaars zullen bekleed zijn met de machten voorzien door artikel 32 van het Besluit van 25 september 1946, dat deze machten worden uitgebreid tot alle verrichtingen en bemoeiingen van welke aard ook en dewelke minstens gelijk zijn aan de machten toegekend aan curators van een faillissement;

Overwegende dat voormeld artikel 32 niet bepaalt of de vereffenaars gezamenlijk dienen te handelen; dat het geen beschikking inhoudt zoals deze voorzien bij artikel 179 van de wet op de handelsvennootschappen; dat artikel 30 van het Besluit van 25 september 1946 de mogelijkheid voorziet de machten van de vereffenaars, zoals bepaald in artikel 32, door de rechtbank te doen wijzigen; dat in casu de machten van de vereffenaars werden uitgebreid in deze zin dat zij minstens « gelijk zijn aan de machten toegekend aan de curators van een faillissement »;

Overwegende dat er terecht doorgaans gedoceerd wordt dat de aangestelde curators niet gezamenlijk dienen te handelen;

Overwegende dat de Rechtbank, waar zij enerzijds een vereffenaar « zaakleider » en een vereffenaar « juridisch adviseur » aanstelde en anderzijds hun machten gelijkstelde met deze van de curators van een faillissement, impliciet heeft aangenomen dat zij niet gezamenlijk moesten handelen;

Overwegende dat het geen twijfel lijdt dat de vereffenaar de heer Stevens gebonden is door de eis, ingeleid door zijn medevereffenaar de heer Celis; dat hij trouwens als volmachtdrager van deze laatste in eerste aanleg verscheen en met hem de besluiten vóór de eerste rechter genomen ondertekende;

Overwegende dat appellant nog opwerpt dat de rechtbank van koophandel onbevoegd was om over de eis uitspraak te doen;

Overwegende echter dat het vaststaat dat appellant tot de 1 november 1951 actief deelnam aan de bedrijvigheid van de handelsonderneming « Constructiewerkhuizen P. Meeuws », welke een feitelijke vennootschap uitmaakte; dat hij samen met zijn medegerechtigden handel dreef onder bedoelde benaming; dat de eis van geïntimeerden de uitvoering van een verbintenis van appellant nastreeft, bestaande in de terugbetaling van

sommen, welke hij, wederrechtelijk, vóór zijn uittreden uit de zaak, van de onderneming zou ontvangen hebben; dat niet bewezen is dat deze ingeroepen verbintenissen een aan bedoelde handel vreemde oorzaak zou hebben; dat de rechtbank van Koophandel, derhalve, wel bevoegd was;

Overwegende dat waar geïntimeerde de solidaire aansprakelijkheid van appellant inroepen « van al de schulden die tot op het ogenblik van zijn vertrek in november 1951 bestonden », dient opgemerkt dat de massa der concordataire schuldeisers deze hoofdelijkheid niet kunnen inroepen, vermits de schuldvorderingen van verschillende schuldeisers slechts na november 1951 ontstaan zijn; dat de vereffenaars slechts voor de massa der concordataire schuldeisers kunnen optreden en niet voor bepaalde schuldeisers, welke alleen de solidaire aansprakelijkheid van appellant mogen inroepen;

Overwegende, trouwens, dat de eis er toe strekt een element van het actief van de afgestane boedel door appellant weder te doen inbrengen;

Overwegende dat de massa der schuldeisers tegenover appellant geen andere rechten bezit dan deze welke de concordataire schuldenaars tegen hem mochten doen gelden; dat appellant, derhalve, tegen de vereffenaars, alle middelen en excepties, welke hij tegen de concordataire schuldenaars kon doen gelden, mag opwerpen (Fredericq VIII, 1015-1016);

Overwegende dat het vaststaat dat de concordataire schuldenaars al hun rechten in de onderneming « Constructiewerkhuizen P. Meeuws », inbegrepen de rechten welke zij tegenover hun medegerechtigde, appellant, konden doen gelden, aan de massa der schuldeisers hebben afgestaan;

Overwegende dat bij authentieke akte van 2 april 1953 appellant zijn aandeel in de onroerende goederen — inbegrepen de onroerende goederen door bestemming of inlijving — afhangende van de nalatenschap van zijn vader, aan zijn medegerechtigden, de concordataire schuldenaars, heeft afgestaan; dat, weliswaar, deze afstand plaats greep om de bekrachtiging van het concordaat mogelijk te maken; dat, echter, uit deze akte geenszins blijkt dat appellant al zijn rechten, zo actieve als passieve rechten, in voormelde onderneming, aan zijn medegerechtigden, de concordataire schuldenaars, zou afgestaan hebben; dat het evenmin blijkt dat deze laatsten zouden verzaakt hebben appellant aan te spreken in verband met de bedragen, welke hij wederrechtelijk in de onderneming zou voorafgenomen hebben; dat, trouwens, de concordataire schuldenaars vanaf de neerlegging van de aanvraag tot gerechtelijk akkoord, hetzij op 23 december 1952, niet meer over enig recht, dat zij tegen appellant gebeurlijk konden doen gelden, mochten beschikken, daar de neerlegging van bedoelde aanvraag, als onherroepelijk mandaat geldt van de schuldenaars aan hun schuldeisers, vertegenwoordigd door de vereffenaar, om al de vorderingen, welke aan deze schuldenaars toebehoren, uit te oefenen en dit op grond van artikel 32 van de samengeordende wetten op het gerechtelijk akkoord;

Overwegende dat op grond van de hierboven vooropgezette principes, thans dient onderzocht te worden in welke mate de concordataire schuldenaars, waarvan de schuldeisende massa de rechten uitoefent, gerechtigd zijn van appellant, hun medegerechtigde in de onderneming, betaling te eisen van de bedragen, welke hij wederrechtelijk zou ontvangen hebben;

Overwegende dat appellant betwist enige der gevorderde bedragen te hebben ontvangen; dat, echter, bedoelde bedragen op zijn privaatrekening in de onderneming voorkomen; dat, onder voorbehoud van hetgeen hierna zal gezegd worden, de boekhouding als be-

trouwbaar voorkomt en als bewijs tussen de medegerechtigden kan dienen; dat het feit dat appellant zich met deze boekhouding niet bezig hield principieel niet van aard is om dit bewijsmiddel te verwerpen;

Overwegende dat het verslag van de deskundige Celis vóór zijn aanstelling als vereffenaar werd opgesteld en er, derhalve, niet de minste reden bestaat om zijn onpartijdigheid in twijfel te trekken, zoals, trouwens, hierna zal blijken;

I. Voorafnemingen.

Overwegende dat volgens de deskundige de niet-verantwoorde voorafnemingen van appellant 318.881,68 frank belopen;

Overwegende echter, dat uit het deskundig verslag blijkt dat het totaal der voorafnemingen van appellant, de winsten zijnde afgetrokken, 790.986,67 frank bedroeg, wanneer dit van zijn medegerechtigden respectievelijk 434.670,72 frank voor Dame Van Camp en 917.757,22 frank voor de heer Pieter F. Meeuws beliep;

Overwegende dat het Hof niet kan uitmaken hoe geïntimeerden er toe gekomen zijn het bedrag van 318.881,68 frank te bepalen; dat het Hof veronderstelt dat geïntimeerden de aan appellant uitbetaalde wedde van het aanvankelijk bedrag van 790.986,67 frank hebben afgetrokken;

Overwegende dat het anderzijds vaststaat dat geheime commissies aan architecten werden uitbetaald, welke langs de privaatrekeningen van de medegerechtigden werden weggeboekt; dat dit feit door P. F. Meeuws, een der concordataire schuldenaars, werd bevestigd; dat de aangestelde deskundige (verslag blz. 112-113) zelf toegeeft dat er aangaande de voorafnemingen een zekere twijfel bestaat, dat appellant niet op de hoogte was van het feit dat geheim commissieloon langs zijn prizaatrekening werden weggeboekt en dat de beweringen van de heer Pieter F. Meeuws niet « en bloc » dienen verworpen te worden;

Overwegende dat het in deze omstandigheden gewaagd zou voorkomen op grond van de boekhouding een veroordeling tegen appellant uit te spreken; dat het bewijs der beweerde wederrechtelijke voorafnemingen niet ten genoegen van recht geleverd is;

II. Oorlogsschade.

Overwegende dat uit het deskundig verslag blijkt dat in de balans 1949 een voorlopig bedrag van 790.538,25 frank voor oorlogsschade werd opgenomen, welke op het crediet van de privaatrekeningen der medegerechtigden werd gebracht; dat geïntimeerden aan appellant de terugbetaling van een derde van dit bedrag of 263.512,75 frank vorderen;

Overwegende dat waar de schuldeisende massa slechts de rechten van de concordataire schuldenaars tegenover hun medegerechtigde, appellant, uitoefent, appellant ongetwijfeld mag opwerpen dat hij bedoelde som niet verschuldigd is, vermits zijn medegerechtigden, de concordataire schuldenaars, ieder dezelfde som hebben ontvangen;

III. Afschrijvingen.

Overwegende dat geïntimeerden de terugbetaling vorderen van een bedrag van 167.262 frank; dat de deskundige echter verklaart dat de overdreven amortissementen op het crediet van de privaatrekeningen werden gebracht; dat, derhalve, zoals voor de oorlogsschade, ieder medegerechtigde hetzelfde bedrag op zijn privaatrekening zag inschrijven; dat ten overstaan van

de concordataire schuldenaars, zijn medegerechtigden, appellant aldus niet werd bevoordeeld;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gezien artikel 24 der wet van 15 juni 1935, waarvan toepassing werd gedaan;

Gehoord het eensluidend advies van de heer Advocaat-generaal van den Eynde de Rivieren ter openbare terechtzitting gegeven;

Ontvangt het beroep;

Bevestigt het bestreden vonnis, in de mate waarin de eerste rechter zich bevoegd verklaarde om over de eis te kennen;

Doet het te niet voor het overige;

Wijzende,

Verklaart de eis niet ontvankelijk in zover hij gesteund is op de solidaire aansprakelijkheid van appellant;

Verklaart hem niet gegrond waar hij gesteund is op het gerechtelijk akkoord bij boedelafstand en wijst hem af;

Veroordeelt geïntimeerden tot de kosten van beide aanleggen.

HOF VAN BEROEP TE GENT

5e Kamer — 14 december 1959

Voorzitter : M. Maraite.

Raadsheren : MM. Vanparijs en Noest.

Advokaat-generaal : M. Dehoon.

Advocaten : Mrs Vandekerckhove en Mijs (Gent).

Openbare onderstand. — Wet van 27 november 1891, art. 30. — Terugvordering van steungelden door C.O.O. tegen de erfgenamen van de steungenieter. — Verjaringstermijn van art. 2277 B.W. (vijf jaar) toepasselijk. — Verplichtingen der erfgenamen beperkt tot het niet verjaarde gedeelte der gedane steunuitkeringen.

1. Ofschoon art. 30 der wet van 27 november 1891 betreffende de openbare onderstand het terugvorderingsrecht niet uitdrukkelijk voorziet t.o.v. de erfgenamen zijn dezen nochtans, als algemene rechtsopvolgers van de ondersteunde persoon, tot terugbetaling gehouden van de geldsommen welke hij diende terug te keren; daartoe wordt niet vereist dat de erfgenamen ten tijde van de steunverlening bij machte waren onderhoudsuitkering aan hun rechtsvoorganger te verschaffen.

Dit terugvorderingsrecht is aan geen voorwaarden onderworpen, wat insluit dat de erkenning door de C.O.O. van de behoefte van de steungenieter en de onvoorwaardelijke toekenning van steun de latere terugvordering niet verhinderen.

2. Nochtans dient de terugvordering te worden beperkt tot het niet verjaard gedeelte der uitbetalingen, met name deze gedaan gedurende de jongste vijf jaren vóór de inmorastelling. Immers, alhoewel de laatste alinea van art. 30 der bovenvermelde wet, waarbij de vijfjarige verjaring van de terugvordering overeenkomstig art. 2277-B.W. voorzien wordt, enkel het Gemeentefonds en de Provincie uitdrukkelijk vermeldt, zou deze bepaling elke logische samenhang missen met al de bepalingen van dit artikel, met het geheel der wet van 27 november 1891, met art. 2277-B.W., en met het wezen zelf van deze korte verja-

ring, zo de termijn van vijf jaar niet toepasselijk ware op alle openbare instellingen waaraan het terugvorderingsrecht wordt toegekend.

Rennebo t/ C.O.O. van Ledeberg.

Gezien de stukken, o.m. de uitgifte van het aangevochten vonnis, verleend door de rechtbank van eerste aanleg te Gent op 3 april 1958;

Overwegende dat het hoger beroep tijdig werd ingesteld en, evenals het incidenteel beroep, naar de vorm regelmatig is;

Overwegende dat de vordering, welke uitgaat van de Commissie van Openbare Onderstand van Ledeberg, strekt tot terugbetaling van steungelden die zij uitkeerde aan wijlen Rennebo Maurice, vader van appellant; dat de oorspronkelijke aanlegster artikel 30 van de wet dd. 27 november 1891 inroept;

Overwegende dat, alhoewel deze wetsbepaling (de ergenamen, deze lees) het terugvorderingsrecht niet uitdrukkelijk voorziet tegenover de erfgenamen, deze nochtans, als algemene rechtsopvolgers van de ondersteunde persoon, gehouden zijn tot de terugbetaling van de sommen welke hij diende terug te keren; dat niets toelaat te veronderstellen dat voormeld artikel 30 enigermate zou afwijken van deze algemene regel;

Overwegende dat, dewijl appellanten aangesproken worden wegens de overgang op hen van het vermogen van de ondersteunde, niet vereist is dat zij ten tijde van de steunverlening bij machte waren alimentatie te bezorgen aan hun vader;

Overwegende dat de wettelijke invoering van het terugvorderingsrecht in hoofd van de Commissie van Openbare Onderstand tegen de ondersteunde in artikel 30 aan geen voorwaarden — behalve de verjaring — onderworpen is; dat zulks insluit dat de erkenning door de Commissie van Openbare Onderstand van de behoefte van de steungenieter en de onvoorwaardelijke toekenning van steun de latere terugvordering niet verhinderen;

Overwegende dat — ter zijde gelaten het geval, waarin de ondersteunde persoon naderhand een betere vermogenstoestand bereikt en dat hier niet ter spraak komt — de terugvordering openstaat tegen de steungenieter wanneer hij ten tijde van de uitkeringen over middelen beschikte om aan de Commissie van Openbare Onderstand toe te laten de gedane betalingen in te halen;

Overwegende dat wijlen Rennebo Maurice, die eigenaar was van een huis ten tijde van de steunverlening en tot aan zijn overlijden, een ruimschoots voldoende vermogen bezat om de genoten uitbetalingen te dekken;

Overwegende dat de eerste rechter met grond en reden de terugvordering beperkt tot het niet verjaard gedeelte van de uitbetalingen; deze gedaan in de jongste vijf jaren vóór de inmorastelling dd. 7 oktober 1957;

Overwegende dat, alhoewel de laatste alinea van artikel 30 waarin spraak is van de verjaring, enkel het Gemeen Fonds en de Provincie uitdrukkelijk vermeldt, zij elke logische samenhang zou missen met al de bepalingen van dit artikel, met het geheel van de wet dd. 27 november 1891, met artikel 2277 B.W. en met het wezen zelf van deze korte verjaring indien de termijn van vijf jaar niet toepasselijk was op alle openbare instellingen, waaraan het terugvorderingsrecht wordt toegekend (Vgl. Verbr. 2 maart 1911; Pas. 1911, I, 146 en volg.; De Page, VII/2, nummers 1317 en 1320);

dat geïntimeerde vruchteloos het arrest van het Hof van Verbreking dd. 8 februari 1900 (Pas. 1900, I, 142)

en het advies van eerste advocaat-generaal Mélot inroept, vermits in het zoeven aangehaald later arrest dd. 2 maart 1911 de voordien aanvaarde stelling op het stuk van verjaring uitdrukkelijk herzien werd in de hierboven uiteengezette zin;

wijzend op tegenspraak,

Om die redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Gehoord advocaat-generaal De Hoon in zijn advies; alle andere of strijdige besluiten als niet gegrond verwerpend,

Verklaart partijen ontvankelijk, doch niet gegrond in hun hoofdberoep en incidenteel beroep; bevestigt dienvolgens het aangevochten vonnis in al zijn beschikkingen;

Verwijst appellanten in 4/5 van de kosten van de aanleg en legt het overige 1/5 ten laste van de partij van pleitbezorger Cruyt;

BURGERLIJKE RECHTBANK TE IEPER

27 mei 1959.

Voorzitter : M. Talpe.

Rechters : M.M. Verbeke en Vernimmen.

O.M. : M. Soenen.

Advocaten : Mrs. Grillet, Dhulst en Vandermersch.

Notaris. — In de op verzoek van de Procureur des Konings aanhangig gemaakte disciplinaire vordering tegen een notaris, kan de benadeelde partij zich niet burgerlijke partij stellen. — Beroepsfouten van notaris.

In de door de Procureur des Konings tegen een notaris ingestelde disciplinaire vordering voor de Rechtbank van eerste Aanleg is de stelling als burgerlijke partij van de door de notaris benadeelde partij niet toelaatbaar.

Een vordering tot schadevergoeding moet afzonderlijk en bij dagvaarding worden aanhangig gemaakt. De bevoegde rechtbank is die, welke over de disciplinaire vordering heeft geoordeeld.

Begaat een beroepsfout de notaris die gebruik maakt van een door een collega in blanco opgemaakte volmacht zonder deze voldoende in te lichten en zonder zelf inlichtingen in te winnen, en die verder zonder het minste bewijs of bevestiging te vragen in een verkoopakte vermeldt, dat de verkopers voor het verkrijgen van de akte de koopprijs erkennen ontvangen te hebben en daarvan kwijting te hebben gegeven. (zie nader het vonnis.)

Levert eveneens een beroepsfout op, wanneer de notaris een akte van verkoop verlijdt, waarbij de man alleen tegen de wil van zijn echtgenote, althans buiten haar weten, goederen van de huwelijksgemeenschap verkoopt, wetende dat er tussen man en vrouw over de betreffende verkoop meningsverschillen bestonden.

Procureur des Konings te Ieper en Hollebeke t/ C...

Overwegende dat bij dagvaarding in datum van 29 januari 1959 de heer Procureur des Konings de heer X,

notaris te P., dagvaardde, ten einde in toepassing van artikel 53 der wet van 25 ventose 5 Germinal, jaar XI hem te horen veroordelen tot de tijdelijke schorsing uit zijn ambt van notaris en dit hoofdens disciplinaire fouten door hem begaan in en ter gelegenheid van twee akten vóór hem verleden en namelijk bij een akte verkoop van onverdeelde parten door de familie Vandepitte en wel bepaald voor wat de eigendom betreft gelegen te Cortenberg en verder in een akte verkoop van onroerende goederen van de huwgemeenschap Haspeslagh-Van Hollebeke;

I. Burgerlijke partij Vanhollebeke.

Overwegende dat ter zitting van 15 april 1959 Mevrouw Vanhollebeke Gabrielle, weduwe Haspeslagh zich burgerlijke partij heeft gesteld tegen voornoemde gedaagde en de rechtbank vordert gedaagde te veroordelen haar te betalen voor morele schade de som van één frank mits voorbehoud voor de materiële schade;

Overwegende dat terzelfde zitting door de rechtbank akte werd gegeven voor voornoemde aanstelling;

Overwegende dat het ons nochtans voorkomt dat deze burgerlijke vordering als burgerlijke partij ingesteld ter gelegenheid van een disciplinaire vervolging niet ontvankelijk is;

Dat immers de burgerlijke rechtbank, optredende als disciplinaire Rechtsmacht zich niet, ter gelegenheid van deze functie met private belangen kan en mag mengen (Pand. B. V° Notaire nr 454 : « Les plaignants ne peuvent intervenir comme parties dans les débats disciplinaires. La mission du juge disciplinaire ne comporte par le mélange dans l'action disciplinaire même d'intérêts privés aux intérêts publics, seuls en jeu, dans la poursuite »).

Dat zo de rechtbank van eerste aanleg van de verblijfplaats van de notaris enkel bevoegd is om betreffende de vordering in verantwoordelijkheid te oordelen, het enkel is wanneer deze vordering uitgeoefend wordt als gevolg (accessoirement) van een disciplinaire vervolging (R.P.D.B. V° Notaire nr 1967, 1970);

Dat uit voorgaande rechtsleer kan afgeleid worden : 1) dat de disciplinaire vordering uitgaande van de heer Procureur des Konings niet kan noch mag samengaan met de vordering in verantwoordelijkheid of in schadevergoeding; 2) dat de vordering in schadevergoeding dienvolgens afzonderlijk, dit is bij afzonderlijke daging, voor de rechtbank van eerste aanleg dient ingesteld; 3) en alleen vóór de rechtbank die van de disciplinaire vordering kennis heeft genomen;

Dat dienvolgens ter zake de aanstelling als burgerlijke partij niet ontvankelijk is en weduwe Haspeslagh eventueel bij afzonderlijke vordering voor onze rechtbank haar vordering dient in te stellen;

Te gronde :

1) *in zake Vandepitte Flavien :*

Overwegende dat op 24 juni 1932 verweerder Meester X, een akte verleden heeft waarbij de genaamden Vanhonsbrouck Emerence, Vandepitte Flavien, Vandepitte Eugène, Vandepitte Paula, Vandepitte Firmin, en Vandepitte Prosper verklaarden te verkopen aan en ten voordele van Vandepitte Edgard, en Vandepitte Martha, hun gezamenlijke onverdeelde parten van en in een eigendom gelegen te Cortenberg en in de bedrijfsuitrusting der gebouwen onroerend bij bestemming mits de prijs van 98.877,75 frank, som die de

verkopers erkenden vóór het verlijden van de akte ontvangen te hebben van de kopers aan dewelke zij volledig kwittantie en ontlasting verleenden;

Overwegende dat bij het verlijden van de akte Vandepitte Flavien, verkoper, wonende te Erps-Kwerps, vertegenwoordigd was door Ivo Brouckaert, notaris-klerk, wonende te P., ingevolge een volmacht in brevet verleden voor notaris de Creëft te Cortenberg in dato van 1 juni 1931, akte volmacht waarbij Vandepitte Flavien en Inderen, een gevolmachtigde aanstelden, wiens naam in blanco gelaten werd, aan wie zij macht gaven hen te vertegenwoordigen ter vereffening en verdeling der ontbonden gemeenschap hebbende bestaan tussen Désiré Vandepitte en Emerence Van honsebrouck alsook der nalatenschap van genoemde Désiré Vandepitte, alsook nog in alle nalatenschappen opengevallen of nog open te vallen alsook in alle onverdeeldeheden; alle goederen te verkopen mits de prijzen die de gemachtigde zal geradig oordelen, de koopprijzen te ontvangen en daarover kwijting te geven;

Overwegende dat volgens de vaststelling van eigendom in de akte van verkoop vermeld, het verkochte eigendom gelegen te Cortenberg, in onverdeeldeheid toebehoorde aan Vandepitte Flavien voornoemd, voor de helft of de 140/280sten in vollen eigendom door aankoop volgens notariële akte van 25 augustus 1919 en voor de 3/280sten in vollen eigendom en 3/280sten in naakten eigendom door erfenis van zijn vader Vandepitte Désiré overleden de 31 maart 1924; de overige delen toebehorende aan de verkopers en kopers in de akte;

Overwegende dat de heer Procureur des Konings zijn vordering steunt op de beweegredenen van het arrest in dato van 27 juni 1957 gewezen door het Hof van beroep te Brussel, in kracht van gewijsde getreden en waarbij de verkoop gedaan bij akte van 24 juni 1932 door Vandepitte Flavien van zijn onverdeelde helft in de eigendom voornoemd gelegen te Cortenberg ten voordele van Vandepitte Edgard en Vandepitte Martha, nietig verklaard werd en gezegd werd dat Vandepitte Flavien steeds eigenaar is van gezegde helft van de eigendom;

Dat dit arrest in zijn beweegredenen voorhoudt dat voornoemde klerk zijn volmacht heeft overschreden; daar deze volmacht slechts strekte tot de verkoop van het onverdeeld aandeel hem toekomende uit hoofde van de nalatenschap van zijn vader en geenszins het onverdeeld aandeel door hem voorheen aangekocht;

Dat verder uit dit arrest blijkt dat de kopers bedrog hebben gepleegd om door misbruik van een volmacht valselyk beweerd te hebben de koopprijs vóór het verlijden der akte te hebben betaald aan Vandepitte Flavien en hem aldus valselyk tegen de waarheid in, een inzicht van verkoop te hebben toegeschreven;

Overwegende dat de heer Procureur des Konings daaruit terecht besluit dat het opstellen dezer nietige overeenkomst bij notariële akte te wijten is aan de nalatigheid van gedaagde, en namelijk blijkt dat gedaagde meer dan ooit aan het gebruik dat van de volmacht werd gemaakt aandachtig moest zijn en hij niet zonder meer daaromtrent aanwijzingen der tegenpartijen in de verkoop diende te volgen en slaafs aan nemen wat door deze tegenpartijen, betreffende het voorwerp van de verkoop, de prijs en de beweerde betaling werd verklaard, te meer daar hij wist dat zijn klerk, die als volmachtdrager van de verkoper optrad, nooit voorafgaandelyk met zijn volmachtgever, voeling had kunnen nemen;

Overwegende dat verweerder daartegen voorhoudt dat gedaagde ter zake slechts de instructies van de heer Prosper Vandepitte heeft opgevolgd en hij on-

wetend was van de beslissingen in de schoot van de familie Vandepitte getroffen te meer daar hij niet gelast was geweest met de vereffening van de nalatenschap van de heer Désiré Vandepitte, overleden op 31 maart 1924;

Dat hij de volmacht naar deze instructies heeft opgesteld en erop mocht rekenen dat zijn confrater Meester De Creëft de nodige toelichtingen zou geven;

Dat deze stelling niet te weerhouden is, daar als notaris en raadgever der partijen, gedaagde verplicht was de echtheid der door heer Prosper Vandepitte gedane aanwijzingen na te gaan en verder zijn confrater had moeten wijzen op het belang van door de heer Vandepitte Flavien te tekenen volmacht, te meer daar het hier niet meer ging over een gewone volmacht voor vereffening en verdeling zoals door hem beweerd maar over een volmacht die een buitengewone draagwijdte had en dit te meer daar hij wist of kon of moest weten dat Flavien Vandepitte in de vereffening en verdeling geen belang meer had gezien hij aan al zijn rechten in de bedoelde vereffening-verdeling had verzaakt;

Dat verder de vermelding in de verkoopakte dat de verkopers erkenden de prijs van het verkochte deel te hebben ontvangen vóór het verlijden der akte en daarvan kwijting gegeven hadden, een valse verklaring vanwege de verkopers uitmaakt; Dat de notaris deze vermelding zonder de minste argwaan heeft opgenomen zonder maar ooit na te gaan indien het wel werkelijk zo was gebeurd; Dat hij het zelf niet nodig heeft gevonden daarvan aan de afwezige verkoper of aan notaris De Creëft bevestiging te vragen of het minste bewijs te eisen;

2) in zake verkoopakte Haspeslagh :

Overwegende dat op 9 juni 1958 gedaagde een akte verleden heeft waarbij Cyrille Haspeslagh verklaart te verkopen mits de prijs van 2.503.290 frank, verscheidene percelen zaai- en weiland gelegen te Ardooie voor een oppervlakte van 14 hectaren 26 aren 80 centiaren, toebehorende aan de algemene gemeenschap van goederen bestaande tussen voornoemde en zijn echtgenote Vanhollebeke Gabrielle, ingevolge hun huwelijkskontraat in datum van 7 oktober 1920;

Overwegende dat de heer Procureur des Konings gedaagde terecht verwijt tot het verlijden van voormelde akte inhoudende de verkoping door de echtgenoot alleen, van goederen afhangende van de huwelijks-gemeenschap, te zijn overgegaan tegen de toestemming minstens buiten de kennis van de echtgenote; Dat hij daardoor een daad heeft gesteld, tegenstrijdig met de begrippen van rechtschapenheid, kiesheid en voorzichtigheid die alle akten van zijn ambt moeten beheersen daar hij op de hoogte zijnde van het meningsverschil tussen de echtgenoten betreffende de opportuniteit van de verkoop, hij niettemin de echtgenote volledig miskend heeft en haar de gelegenheid niet heeft gelaten zich wettelyk tegen de verkoop te verzetten en namelijk aan de voorzitter der rechtbank van eerste aanleg het verbod tot vervreemden aan te vragen gelijkvormig artikel 214 j Burgerlijk wetboek (sedertdien vervangen).

Dat hij ten slotte buiten kennis van de echtgenote een deel van de verkoopsom aangewend heeft tot de uitkering van bruidschatten aan kinderen Haspeslagh, en ten slotte de richtlijnen bevat in de omzendbrieven van het Parket van het Hof van beroep, te Brussel in datum van 14 augustus 1931 en in datum van 20 december 1932, voorgeschreven en bekend gemaakt aan al de notarissen van het arrondissement Ieper, niet heeft nageleefd;

Overwegende dat gedaagde daartegen aanvoert dat voornoemde omzendbrieven, voor zover ze wettelijk zijn, artikel 1421 van het burgerlijk wetboek niet hebben afgeschaft of gewijzigd; Dat hij ter zake geen bewijs voorlegt dat gedaagde mocht vermoeden dat vader Haspeslagh met kwestieuze verkoop zicht zijn echtgenote bedrieglijk te benadelen of erop uit was zich ten koste van de gemeenschap te verrijken;

Dat integendeel gedaagde beweert ten voordele van de gemeenschap te hebben gehandeld om tegen de koppigheid van de echtgenote in, de gemeenschap te ontlasten van schulden die zij niet meer dragen kon;

Overwegende dat het voorkomt uit de gegevens van de bundel dat gedaagde de echtgenote volledig onwetend heeft gelaten van de datum van de verkoop zodat ze niet op tijd haar raadsman heeft kunnen verwittigen en dit wanneer hij nochtans op de hoogte was en dat de echtgenote zich tegen de verkoop verzette en dat zijn confrater Meester D. geweigerd had in de verkoop tussen te komen;

Dat verder blijkt dat hij meer de belangen van de kinderen in 't oog heeft gehad en aan twee van hen bruidschatten van 500.000 frank heeft uitgekeerd en zelfs sommige schulden heeft betaald die niet ten laste waren van de gemeenschap;

Overwegende dat dienvolgens vaststaat dat gedaagde in beide gevallen te kort is gebleven aan de verplichtingen van zijn ambt (Verbr. Fr. 5-7-1858 D.P. 1858, I, 270).

Overwegende dat er nochtans in zijn hoofde geen bedrieglijk inzichten te vinden zijn doch slechts nalatigheid minstens onvoorzichtigheid;

Dat zijn vlekkeloos verleden en de verzachtende omstandigheden die hij ter zaak kan laten gelden en namelijk de passieve houding van notaris De Creff in het eerste geval, het ingewonnen advies van een oud stafhouder in het tweede geval ons toelaten de heer Procureur des Konings niet te volgen in de gevorderde straf maar wel een der straffen toe te passen voorzien in het artikel 10 der wet van twee Nivose jaar XII (Gent 13-1-55 Tijdschr. voor Notarissen blz. 52; R.P.D.B. V° Notaire nr 1782; R.B. Kortrijk 15-6-1956, Tijdschrift voor Notarissen, maart 1957);

Dat derhalve de hierna bepaalde maatregel volstaat.

Om deze redenen :

Gelet op de artikelen 32, 37, 41 der wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken;

De rechtbank, alle verdere of tegenstrijdige besluiten van de hand wijzende, rechtdoende op tegenspraak;

Verklaart de aanstelling als burgerlijke partij van Mevrouw Vanhollebeke niet ontvankelijk; Kosten ten hare laste. Legt aan gedaagde het verbod op van toegang tot de Tucht kamer der notarissen, voor de duur van 1 jaar, te rekenen van de dag dat het vonnis definitief zal geworden zijn;

Verwijst gedaagde in de kosten;

Verklaart het onderhavig vonnis uitvoerbaar bij voorraad niettegenstaande elke voorziening en zonder borg.

BOEKBESPREKING

André MAST, Les pays du Benelux. — « Comment ils sont gouvernés », Collection sous la direction de Georges Burdeau. Tome IV. — Parijs, Librairie générale de droit et de jurisprudence. 1960. 368 p.

In de bekende serie « Comment ils sont gouvernés », die te Parijs wordt uitgegeven onder leiding van Prof. Georges Burdeau, is zopas een merkwaardig werk verschenen van de hand van Prof. André Mast, hoogleraar in het staatsrecht aan de universiteit te Gent en raadsheer in de Raad van State. Het doel dat met de uitgaven van de boeken, die in deze reeks verschijnen, wordt nagestreefd bestaat er in op beknopte wijze een algemeen overzicht te geven van de staatkundige organisatie der voornaamste landen. Helemaal in de geest van de leider der serie, Prof. Georges Burdeau, leggen de auteurs er zich vooral op toe niet een zuiver juridische uiteenzetting te geven van het staatsrecht, doch de instellingen van de behandelde landen te plaatsen midden in de sfeer van het politieke leven en van de sociologische werkelijkheid. Aldus verschenen reeds in de reeks een merkwaardig boek van André Tunc over het staatsbestel der Verenigde Staten, een werk van Henri Chambre over de staatsmacht in de Sovjet-Unie en een boek van Gignoux over Zwitserland. Het vierde deel van de reeks is het hier aangekondigde boek van Prof. Mast over « Les Pays du Benelux ».

Het is wel de eerste maal dat in één enkel werk een overzicht gegeven wordt van de staatsinstellingen van België, Nederland en Luxemburg en niemand was meer aangewezen om dit boek te schrijven dan Prof. Maest, die reeds door zovele wetenschappelijke geschriften bewezen heeft welk voortreffelijk kenner hij is van de staatsinstellingen en het politieke leven, zowel in Nederland als in België. Van zijn boek zal dan ook voorzeker met evenveel belangstelling benoorden als bezuiden de Moerdijk kennis genomen worden.

Laten wij onmiddellijk aanstippen dat de moeilijke poging die door Prof. Mast werd ondernomen buitengewoon geslaagd mag genoemd worden. Zijn onderneming was inderdaad moeilijk om meer dan één reden. Het is voorzeker niet gemakkelijk het essentiële van de staatsinstellingen van een land te condenseren in een betrekkelijk kort bestek, tegelijkertijd alles wat van enig belang is in het politieke leven te vermelden en zulks voortdurend te doen met een lumineuse klaarheid. Enkel iemand die de staatsinstellingen van een land tot in hun diepste wezen doorgrond heeft kan dergelijk resultaat bereiken. Wanneer dit nu gebeurt niet voor één land, doch voor twee en zelfs drie is de uitslag des te merkwaardiger.

Doch de inhoud van het werk van Prof. Mast is heel wat meer dan een brillante synthese van de staatsinstellingen in België, Nederland en Luxemburg. De auteur heeft deze instellingen volledig geplaatst in het kader van de levende sociale werkelijkheid en op die wijze heeft hij van deze instellingen een toelichting en een verklaring gegeven die ze volkomen begrijpelijk maken en die een treffend beeld ophangen zowel van het politiek leven als van het publiek recht der Benelux-landen.

Zoals het thans de algemene tendenz is in de staatswetenschappen gaat de schrijver niet uit van abstracte normen, doch wel van de historisch gegroeide en de werkelijk bestaande politieke verhoudingen. Voor elk van de drie samenstellende delen van Benelux wordt een overzicht gegeven eerst en vooral van de demografische en economische elementen die zich in de

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

staatsgemeenschap voordoen. Meerdere van deze elementen zijn op zichzelf reeds afdoende verklaringen van bepaalde publiekrechtelijke toestanden. Doch Prof. Mast houdt zich niet aan de materiële gegevens maar diept ook de ideologische tegenstellingen uit die zich zowel in het noorden als in het zuiden voordoen. Voor België zijn het natuurlijk vooral de vlaamse en waalse bewegingen, de confessionele strekkingen, de schoolstrijd en dergelijke, die een overwegend belang hebben gehad in de politieke evolutie van het land. In Nederland zijn het meestal godsdienstige en ideologische oriëntaties die het leven van de politieke partijen beheersen. Over al deze aangelegenheden vinden wij in het boek van Prof. Mast essentiële gegevens die kostbare wegwijzers zijn voor het degelijk begrip van de evolutie van het staatsleven en van de werkelijke betekenis der instellingen.

Na een algemene inleiding waarin de auteur kortbondig de historische gegevens in herinnering brengt die in het verleden de ontwikkeling van de drie Benelux-landen hebben bepaald, geeft hij een overzicht van de pogingen die sedert de tweede wereldoorlog werden ondernomen met het oog op de economische éénmaking van Benelux. Hij wijst zowel op de mogelijkheden als op de moeilijkheden, die reeds geleid hebben tot een tolunie, doch die nog het overwinnen van reusachtige hindernissen zullen vergen vooraleer men zal kunnen komen tot een volledige economische unie.

Aan elk van de drie landen, die samen Benelux vormen, wordt dan door Prof. Mast een afzonderlijk deel van zijn werk gewijd. Het vervullen van de verschillende functies in het staatsleven door de daartoe ingestelde organen wordt op levendige en gevatte wijze geschetst. Voortdurend vindt men, naast de aanduiding van de wettelijke regel, de aanwijzing van de feitelijke toestand, die dikwijls zover van de norm afwijkt. Psychologie komt hierbij evenzeer te pas als staatsrecht en sociologisch onderzoek. Pikante opmerkingen en treffende observaties geven aan de algemene gang van het betoog een felle kleur en belichten met grote duidelijkheid de sfeer van ons staatkundig leven. Het hoofdstuk dat gewijd is aan de manier waarop de machten in België worden uitgeoefend en datgene dat betrekking heeft op de beschrijving van de geest der politieke partijen in Nederland zijn voorbeelden zowel van sociale psychologie als van staatsrechtelijke bezinning. Ondanks de beknoptheid van de inhoud geeft het geheel ons een volledig overzicht van het staatkundig leven en van de politieke instellingen zowel van Nederland als van ons land en het is merkwaardig vast te stellen hoe Prof. Mast evenzeer thuis is niet enkel in de juridische literatuur, doch tevens in de werkelijke politieke verhoudingen van het ene land zowel als van het andere.

Het boek vormt daarbij een kostbare bijdrage tot het vergelijkend recht der Benelux-landen, waaraan op het gebied van het publiek recht zulke grote behoefte bestond.

Bij dit alles is het boek van Prof. Mast geschreven in een meeslepende stijl; het is boeiend van het begin tot het einde en het laat de lezer, die er de lectuur van begonnen is, niet meer los. Sommige passages uit het werk zijn ware juweeltjes van fijnzinnige overdenking, waarbij ik vooral het schitterend « avant-propos » zou willen vermelden.

Al wat enigszins belang heeft in de literatuur op staatsrechtelijk gebied in de drie landen wordt in het boek vermeld. Het nieuwe werk van Prof. Mast is voorzeker een van deze boeken die in belangrijke mate

zullen bijdragen om in brede kring de belangstelling voor het staatsleven en het publiek recht te bevorderen.

René Victor.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

75-jarig jubileum van de Vlaamse Conferentie

In het verslag dat in ons vorig nummer verscheen over de feestelijkheden ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum is, bij het in blad zetten, een passage van dit verslag bij vergissing uitgevallen. Wij hebben dit ten eerste betreurd, daar juist deze passage betrekking had op de schitterende receptie die, na de academische zitting in het gerechtsgebouw, plaats had ten huize van de voorzitter der Conferentie, Mr. Georges Franck. Wij geven dan ook hierna de tekst die in het verslag ontbreekt.

Na de vergadering begaven zich een groot aantal genodigden naar de prachtige woning van de voorzitter, Mr. Georges Franck, aan de Eglantierlaan, waar ze door Mevrouw Georges Franck op de allervriendelijkste wijze werden ontvangen. De voorzitter der Vlaamse Conferentie bekwam hier de beloning van de ijver waarmede hij de Conferentie dit jaar heeft geleid en de zorg waarmede hij de feesten voor het 75-jarig jubileum heeft voorbereid.

Minister Lilar proclameerde hem tot Ridder in de Leopoldsorde en speldde hem het Ridderkruis op de borst tot groot enthousiasme van al de aanwezigen. Bij gezellige kout verspreidde zich weldra het gezelschap in de prachtige tuin die de woning omringt en er werd tijdens deze heerlijke garden-party nog lang geproefd van allerlei lekkernijen, terwijl de champagne overvloedig geplengd werd.

Vlaamse Conferentie van de Balie bij het Hof van Beroep te Gent

KONGO AAN DE VOORAVOND VAN ZIJN ONAFHANKELIJKHEID

*Voordracht gehouden door de Heer A. E. De Schryver,
Minister van Belgisch Kongo en Ruanda Urundi,
ingericht door de Vlaamse Conferentie te Gent,
op 14 mei 1960.*

Voor een bomvol bezette aula, waar de Vlaamse Conferentie speciaal te dezer gelegenheid haar vergadering had ingericht, mocht de voorzitter, Mr. A. Dhooge, vooraf tal van personaliteiten verwelkomen, die er ondanks het prachtige meiweder aan gehouden hadden deze manifestatie met hun aanwezigheid te vereren. Aldus kunnen o.m. vermeld worden: de Heer Eerste Voorzitter van het Hof van Beroep, de Heer De Clippele, voorzitter in het Hof van Cassatie, de Heer Louveaux, raadshere in hetzelfde Hof, de Heer Ere-Eerste Voorzitter Baron Haus, verschillende Kamervoorzitters van het Hof van Beroep, Kolonel Kessels, provincie-commandant, de Voorzitter van de Rechtbank van eerste aanleg, de rector van de Landbouwhogeschool, Stafhouder L. Lagae en tal van oudstafhouders, professoren, magistraten, advocaten... Hoewel het niet nodig was de geachte spreker, voor-

aanstaand lid van de conferentie, voor te stellen, wist de voorzitter toch terecht de nadruk te leggen op de moed en zelfopoffering waarmede de Minister van Kongo als ware staatsman zich van zijn zeer zware taak wist te kwijten. Hij dankte hem meteen doordat de Vlaamse Conferentie aldus het grote voorrecht te beurt viel deze eerste openbare voordracht van de Minister van Kongo te mogen inrichten.

In gepaste bewoordingen kon de voorzitter het aangekondigde onderwerp inleiden door de nadruk te leggen op de bewustwording van de Afrikaanse volkeren en op de brandende actualiteit van het behandelde vraagstuk.

* * *

Op humoristische wijze wees de Heer Minister op het feit dat hij veertig jaar geleden in dezelfde Universiteit de cursus « Vergelijkend Publiek Recht » volgde en toen niet kon vermoeden dat hij ooit deze principes in toepassing zou moeten brengen bij het voorbereiden van de grondstructuren van de nieuwe Kongostaat.

Het is zeer moeilijk in enkele regels een samenvatting te geven van de merkwaardige spreekbeurt, die hierop volgde. In het hiernavolgend verslag zal nochtans getracht worden er een algemene schets van te geven.

I. Evolutie tijdens de laatste jaren.

Men moet zich vooraf de vraag stellen hoe het komt dat de opgang van Kongo naar de onafhankelijkheid zo verhaast is geworden: reeds op 30 juni e.k. wordt dit onmetelijk land immers onafhankelijk.

Het is evenwel nodig een tiental jaren terug te gaan om de nationalistische stromingen over heel de wereld en meer speciaal in Zuid-Azië in herinnering te brengen; het is tengevolge van deze stromingen dat de wereldkaart zeer grote veranderingen heeft ondergaan, zodat thans over Afrika en Azië een gordel van onafhankelijke staten ligt geslingerd.

In de officiële kringen van Kongo werd te weinig aandacht besteed aan de bevrijdingsgedachte die uitging van het kongres van Bandoeng, en aan de gemoedstoestand van tientallen geëvolueerden. De eerste uiting van deze gemoedstoestand is het manifest van *Conscience Africaine*, dat in juli 1956 verscheen en waarin betoogd werd dat de onafhankelijkheid en de globale ontvoogding van Kongo dienden verwezenlijkt te worden. Dit manifest heeft in ons land weinig of geen weerklank gevonden: in leidende politieke kringen was men zich niet bewust van de ware betekenis van de opstand der geesten in Afrika. Zo bleef bijna alles — op één uitzondering na — bij het oude; enkel in de drie grote centra, Leopoldstad, Elisabethstad, en Jadotstad werden gemeenteverkiezingen ingericht. Buiten deze poging om de autochtonen bij het bestuur te betrekken, werd op het politieke plan niets verwezenlijkt; de inlandse hoofden en sectoren waren weliswaar ruimschoots georganiseerd geworden, doch van een werkelijke ontvoogding of effectieve deelname aan het bestuur was er geen sprake.

In 1958 richtte Minister Pétillon wel een werkgroep op die de toestand ter plaatse moest gaan bestuderen en zekere voorstellen doen, doch in werkelijkheid gingen de ogen slechts open na de bloedige incidenten van 4 januari 1959. Het is dan ook op 13 januari 1959 dat door de Koning en door de Regering de plechtige verklaringen werden afgelegd, volgens dewelke Kongo naar de onafhankelijkheid zou worden gevoerd. Het is pas op dat ogenblik dat het Belgisch volk bewust werd van de toestanden overzee en dat de nodige plan-

nen werden opgesteld voor de verdere ontwikkeling.

Het ontbreken van politiek representatieve lichamen in Kongo op het vlak van het gewest, het district, de provincie en het hele land, heeft deze taak tenzeerste bemoeilijkt: het was immers onmogelijk wettelijke vertegenwoordigers van het Kongolese volk te aanhoren.

Ondanks onze fierheid over het onmetelijk beschavingswerk (gezondheidszorg, zielzorg, bestuur, sociale vooruitgang, economische welvaart van zekere streken) werk waaraan openlijk hulde dient gebracht te worden, moet dat gebrek aan politieke vertegenwoordigers ten zeerste betreurd worden.

II. Voorbereiding van de onafhankelijkheid.

Na deze zeer snelle evolutie waarover iedereen trouwens verbaasd stond, moest de onafhankelijkheid voorbereid worden. De opbouw van dit onafhankelijkheidsregime diende zeer spoedig te geschieden en kon daarenboven slechts gerealiseerd worden met de onontbeerlijke medewerking van de Kongolezen zelf. Dit laatste punt werd moeilijk door de koloniale en nationale kringen aanvaard, doch men verloor hierbij uit het oog dat geen enkel opgelegd regime in Kongo enige kans op slagen zou gehad hebben.

In het licht van deze vaststellingen kon België niet anders dan snel en edelmoedig optreden; dank zij een dergelijk optreden konden totnogtoe bloedige incidenten vermeden worden.

Toen de minister eens in een interview verklaarde: « Je désire gagner l'âme des Congolais », was hij diep overtuigd van de noodzakelijkheid van een dialoog met alle leidinggevende kringen in Kongo. Deze dialoog heeft de Regering en de overgrote meerderheid van het Parlement geleid tot het nemen van een drievoudige praktische konklusie: het onverwijld inrichten van verkiezingen, het organiseren van een rondetafelconferentie met de feitelijke vertegenwoordigers van Kongo, en het inkorten van de termijnen. Deze konklusie werd plechtig bezegeld door de reis van Zijne Majesteit de Koning, die aldus in zeer moeilijke en gevaarlijke omstandigheden een groots gebaar stelde waardoor hoop en vertrouwen in de toekomst konden gewekt worden.

De rondetafelconferentie van 20 januari-20 februari 1960 heeft iedereen getroffen door de degelijkheid van zekere tussenkomsten en de intelligentie en het staatsmanschap van sommige zwarten. Deze vaststelling is een waarborg voor de politieke rijpheid van Kongo, zodat nu reeds mag verwacht worden dat de nieuwe Staat binnen afzienbare tijd over zeer vooraanstaande personen zal beschikken, en dit op elk gebied van de menselijke activiteit.

III. Uitbouw van het Onafhankelijkheidsregime.

Aan de hand van de besluiten van de politieke rondetafelconferentie konden de nodige maatregelen getroffen worden die van kracht zouden zijn tijdens de overgangsperiode tot 30 juni 1960.

In de eerste plaats werd een wet gestemd, houdende inrichting van de verkiezingen voor de kamer, de senaat en de provincieraden.

Daarenboven zal een voorlopige grondwet aan Kongo bezorgd worden, nl. een fundamentele wet op het staatsbestel en op de openbare vrijheden.

Tijdens die overgangsperiode zal de Koning der Belgen de eerste regering aanstellen en zullen de zes provinciale gouvernementen worden verkozen.

Tenslotte werden de zwarte leiders deelachtig gemaakt aan het bestuur van het land: naast de gouverneur-generaal, zes zwarten (uitvoerend college) en

naast de gouverneur van elke provincie drie zwarten, allen aangewezen door de rondetafelconferentie en benoemd door de Koning. Ook werd aan de Minister van Kongo een politieke commissie van zes autochtonen toegevoegd.

En er moet hulde gebracht worden aan al deze medewerkers, omdat zij hebben begrepen dat slechts in een geest van wederzijds vertrouwen de onafhankelijkheid daadwerkelijk kon voorbereid worden.

Dit alles betekent nochtans niet dat er geen moeilijkheden (financieel, economisch, sociaal, bestuurlijk) meer zouden moeten opgelost worden; de grootste hinderpaal zal ongetwijfeld blijven de noodzakelijke aanpassing van eenieder, blank en zwart, aan de gewijzigde politieke structuren.

Toch is er geen reden tot ongerustheid: de openbare orde zal gehandhaafd blijven en zo iedereen met de nodige koelbloedigheid de komende gebeurtenissen afwacht, moet alles in kalmte verlopen.

IV. *Politieke Structuur van de Onafhankelijke Kongostaat.*

Op 30 juni 1960 neemt de interimaire periode een aanvang, tijdens dewelke de nieuwe Staat zal leven onder de fundamentele wetten die door Belgische wetgevers ingevoerd werden.

De jonge Kongostaat zal dus van bij de aanvang over een basiswet inzake politieke structuur beschikken, hetgeen een unicum is in de wereldgeschiedenis. Daarenboven bepaalt artikel 2 van de fundamentele wet dat alle wetten, decreten en wetgevende ordonnaties, die op 30 juni 1960 bestaan, van kracht blijven zolang ze niet uitdrukkelijk zijn opgeheven op de wijze voorzien voor de verandering van de fundamentele wet zelf (dubbele 2/3 meerderheid). Dit betekent dat in principe het bestaande juridisch arsenaal door de nieuwe Staat zal overgenomen worden.

In de fundamentele wet worden de verschillende machten nader omschreven; zij zijn grotendeels geïnspireerd door de westerse structuren, omdat ook de zwarten zich wel bewust waren dat deze konden bogen op een lange traditie en een vaste doctrine.

Het Staatshoofd wordt benoemd bij meerderheid van twee derde van alle leden van beide verenigde kamers; zolang de vereiste meerderheid niet wordt bereikt zal de functie van Staatshoofd voorlopig waargenomen worden door de Voorzitter van de Senaat.

De wetgevende macht wordt uitgeoefend door het Staatshoofd, de Kamer van Volksvertegenwoordigers en door de Senaat. Daarenboven beschikken de provinciale vergaderingen over zekere wetgevende bevoegdheden (edikten).

De Kamer van Volksvertegenwoordigers (137 leden) wordt rechtstreeks verkozen volgens het principe van de evenredige vertegenwoordiging. Teneinde aan de nieuwe Staat ook een gemitigeerde federale structuur te geven, zijn er niet alleen autonome provinciale lichamen, doch is daarenboven de Senaat samengesteld uit senatoren door de provinciale vergaderingen aangeduid (14 per provincie) en eventueel uit een aantal gecoöpteerde leden die in gelijk aantal per provincie worden gekozen (6 of 12 in totaal).

De uitvoerende macht behoort toe aan het Staatshoofd en zijn ministers; deze laatste zullen de eerste maal door de Koning der Belgen en nadien door het Staatshoofd worden aangeduid, op voorwaarde dat elke provincie in de regering vertegenwoordigd is.

Teneinde de stabiliteit van de regering te waarborgen, werden twee belangrijke maatregelen getroffen die nadere toelichting verdienen. In de eerste plaats kan de regering voor de dringende uitvoering van

bepaalde onderdelen van haar programma bijzondere machten verkrijgen voor een duur van zes maand, zodat zij niet telkens het Parlement moet bijeenroepen. De wetsordonnanties die aldus in de Ministerraad worden vastgesteld, moeten nochtans vooral aan de Grondwetkamer worden voorgelegd. Daarenboven zal de regering slechts ten val kunnen gebracht worden, zo een motie van wantrouwen werd ingediend tegen de ganse regering en zo deze motie gestemd werd door de volstrekte meerderheid van de beide Kamers of door de twee derden van een van beide kamers.

Wat de rechterlijke macht betreft, moet de aandacht gevestigd worden op het feit dat het Belgisch Hof van cassatie optreedt zolang in Kongo geen Hof wordt opgericht; hetzelfde gebeurt trouwens met het Rekenhof.

Een speciale vermelding verdient de oprichting van het Grondwettelijk Hof, dat uit drie Kamers bestaat: een Grondwetkamer, een Conflictenkamer en een Kamer van administratie.

De Grondwetkamer verleent verplichtende adviezen over alle ontwerpen van wet, vóór hun uitvaardiging; zij kan daarenboven geconsulteerd worden over de wetsvoorstellen, de ontwerpen van provinciale grondwetten en de ontwerpen of voorstellen van edikten. Nochtans ligt de originaliteit van deze kamer hoofdzakelijk in het feit dat zij bepaalt of de centrale en provinciale wetgevende maatregelen met de fundamentele wetten overeenstemmen.

De Conflictenkamer wordt ermee belast conflicten van attributie tussen het centraal en het provinciaal gezag te regelen.

Tenslotte wordt een Kamer van administratie opgericht, die de bevoegdheden heeft van de Belgische Raad van State, afdeling administratie (adviezen van herstelvergoeding en arresteren van vernietiging).

De bevoegdheden van het Grondwettelijk Hof worden tijdens de interimaire periode uitgeoefend door de Belgische Raad van State.

Aan deze bepalingen zullen door de Kongolese Kamers slechts wijzigingen kunnen aangebracht worden, zo de twee derden van de leden aanwezig zijn en zo daarenboven de wijziging de twee derden van de uitgebrachte stemmen heeft verkregen.

Diezelfde Kongolese kamers zullen als opdracht krijgen samen met het Staatshoofd de nieuwe grondwet op te stellen; de zes provinciale vergaderingen zullen daarenboven de Grondwet moeten goedkeuren.

* * *

Tot besluit wees de geachte spreker er op dat België op de dag van de onafhankelijkheid zal mogen bogen op een prachtig beschavingswerk dat onmondige volkstammen in één staatsverband heeft samengebracht na gezorgd te hebben voor de sociale, economische en zedelijke ontwikkeling ervan.

Dit beschavingswerk is niet ten einde, want Kongo zal nog gedurende jaren beroep moeten doen, niet alleen op Belgische kapitalen maar ook op landgenoten, die samen met de Kongolezen de jonge staat op nieuwe welvaartsbanen zullen moeten leiden.

De gevolgde methode kan slechts slagen zo wij de nodige edelmoedigheid kunnen opbrengen bij het volvoeren van die nieuwe opdrachten. Het is met deze oproep tot edelmoedigheid dat de Minister onder een daverend applaus het spreekgestoelte verliet.

De Vlaamse conferentie mocht alleszins fier zijn over deze uitermate geslaagde vergadering, die met gulden letters in haar gedenkboek zal opgetekend worden.

WETGEVING

Wetsvoorstel

**tot aanvulling van het koninklijk besluit van
2 oktober 1937, houdende het statuut van het
Rijkspersoneel.**

TOELICHTING

Dames en Heren,

Het lijkt vanzelfsprekend, dat de openbare besturen slechts voordeel kunnen halen uit een beleid, waardoor niet alleen de praktische bekwaamheid maar ook de algemene kultuur van hun personeel in de hand wordt gewerkt. Om dit te bereiken dienen zij de beste krachten onder dat personeel aan te moedigen, om na het vervullen van hun dagtaak het behalen van een hoger diploma na te streven.

De grote privé-ondernemingen, alsook sommige gemeentebesturen, hebben dat sinds vele jaren ingezien en wenden daartoe alle passende middelen aan.

De Staat integendeel blijft hier volkomen in gebreke. Niet alleen wordt het rijkspersoneel niet aangemoedigd om hogere studiën te ondernemen maar bovendien betekent het in voege zijnde stelsel van aanwervingen en bevorderingen in de praktijk een aanzienlijke hinderpaal voor diegenen die zich de inspanning van hogere studiën zouden getroosten.

Wanneer een ambtenaar van een lagere categorie het diploma behaalt, dat hem toegang verschaft tot een hogere categorie, staat hij precies op dezelfde lijn als de partikulier, die voor het eerst mededingt om in de rijksadministratie te worden toegelaten. De jaren dienst in een rijksbestuur worden op dat ogenblik hoege naamd niet in aanmerking genomen.

Hij moet dan de toelatingsproef tot de stage afleggen, wat hem niet kan hinderen, vermits deze proef hoofdzakelijk betrekking heeft op de algemene vorming van de kandidaten. Doch de proeftijd zelf heeft geen zin, aangezien de betrokkene reeds sinds jaren ambtenaar is geweest, zij het dan ook van een lagere categorie. De proeftijd kan voor hem dus zonder bezwaar worden weggelaten.

Maar de toelatingsexamens voor de vaste benoeming in de hogere categorie bieden de grootste bezwaren voor de ambtenaren die een hoger diploma hebben behaald sinds zij in rijksdienst traden. Dat hoger diploma kan praktisch niet anders zijn, dan dat van doctor in de rechten, van licentiaat in de handels-, financiële- of bestuurswetenschappen of van bijzondere administratieve studiën. Zij hebben derhalve slechts het voordeel van de algemene vorming die zij hebben verworven in de gevallen, waar geen gespecialiseerde kennis van de examinandi worden geveerd. Die gevallen worden met de dag zeldzamer.

De regularisatie van de toestand van de tijdelijk benoemde ambtenaren en de nakende integratie van ons overzees personeel in de Belgische administratie, verminderen de bevorderingskansen van de ambtenaren, houders van een hoger diploma, in nog grotere maat.

Derhalve stellen wij voor, dat deze ambtenaren bij voorrang in de hogere categorie zouden worden benoemd, op voorwaarde dat zij in de lagere categorie dienst hebben sinds het dubbele van het aantal jaren voorgeschreven voor de proeftijd in de hogere categorie en dat zij bovendien gedurende die periode nooit een melding « onvoldoende » of « slecht » bekwamen. Zodoende worden zij vrijgesteld van een nieuwe proeftijd en een nieuw toelatingsexamen. Die vrijstelling hebben zij ruimschoots verdiend, na ten koste van grote offers

en inspanningen een diploma van hoger onderwijs te hebben behaald.

L. Lindemans.

Wetsvoorstel

Enig artikel.

Een als volgt luidend artikel 75bis wordt in het koninklijk besluit van 2 oktober 1937, houdende het statuut van het Rijkspersoneel, ingevoegd :

« Art. 75bis. — De definitief benoemde personeelsleden van een lagere categorie, die sinds hun benoeming een diploma hebben behaald, dat vereist is voor de aanwerving in een hogere categorie, hebben op hun verzoek tot deze hogere categorie toegang zonder proeftijd, toelatings-, noch overgangsexamen.

» Zij worden bij de eerste vacature in de aanvangsgraad van de hogere categorie bij voorrang benoemd, op voorwaarde dat zij in de lagere categorie benoemd werden sinds het dubbele van het aantal jaren voorgeschreven voor de proeftijd in de hogere categorie, en zij bovendien gedurende diezelfde periode nooit een melding « onvoldoende » of « slecht » bekwamen.

» Indien er minder vakante plaatsen te begeven zijn dan kandidaten, die voldoen aan de vereisten van dit artikel, dan wordt voorrang gegeven aan de kandidaten, die gedurende de periode, bedoeld in voor gaand lid, steeds de melding « zeer goed » hebben bekomen, en, bij gelijkheid van de meldingen, aan de eerst benoemde in de lagere categorie. »

*L. Lindemans, R. Barbé, H. Vandenhende,
A. d'Alcantara.*

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift van de Vrederechters, jrg. 1960 - n° 4 :
M. Labbé, Enkele beschouwingen in verband met artikel 218 van het burgerlijk wetboek.

Algemeen Fiscaal Tijdschrift, jrg. 1960 - n° 8 :
Algemeenheden. — Inkomstenbelastingen. — Indirekte Staatsbelastingen. — Gemeentelijke belastingen. — Internationale overeenkomsten. — Kongolese en buitenlandse belastingen.

Nederlands Juristenblad, jrg. 1960 - n° 417 :
J. M. Van Bemmelen, Meningsverschil over de verantwoordelijkheid. — H. F. W. Luiking, De uitspraken van de Raad voor de Scheepvaart.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jrg. 1960 - n° 4630 :
J. C. Van Oven, Problemen van levensverzekering.

Journal des Tribunaux, jrg. 1960 - n° 4278 :
L. J. de Asua, Les problèmes modernes de l'imputabilité. — A. Namurois, Le projet d'arrangement européen sur la protection des émissions de télévision.

Journal des Tribunaux d'Outre-Mer, jrg. 1960 - n° 119 :
A. Danse, L'évolution de la coutume au Ruanda.

Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique, jrg. 1960 - n° 5 :

Compétence administrative et judiciaire. — Bibliographie. — Congrès. — Eaux. — Elections. — Etat civil. — Fonctionnaires. — Fonctions publiques. — Hygiène publique. — Loi communale. — Nationalité. — Milice.

Revue pratique du Notariat Belge, jrg. 1960 - n° 2246 :
J. Bagniet, Les garanties du trésor et la responsabilité notariale.

Recueil Dalloz, jrg. 1960 - n° 18 :
H.-D. Cosmard, La lettre missive, acte de procédure.